

SAMORZĄD

TYGODNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO

Biuro Urządzeń Rolnych Kółek Rolniczych

w Warszawie, ul. Langiewicza 3 (Kolonja Staszica) Tel. 131-89.

ODDZIAŁY:

Kielce
ul. Sienkiewicza № 20

Wilno
ul. Trocka № 11

Włocławek
ul. Kaliska № 12

Przedstawicielstwa prowincjonalne:

Wojewódzkie i Okręgowe Związki Kółek Rolniczych.

Institucja o charakterze społecznym, współpracująca w sprawach techniczno-agrarnych z urzędami państwowymi, samorządowymi i organizacjami rolniczymi, — ukwalifikowana przez Ministerstwo Reform Rolnych i Rolnictwa.

Wykonywa wszelkie prace z zakresu:

1) **meljoracyj rolnych**, jako to: Drenowanie gruntów ornych, nawadnianie i osuszanie łąk, torfowisk, regulacje rzek, urządzenie stawów rybnych, sporządzanie planów dla koncesyj prawno-wodnych i przemysłowych (młyny), ekspertyzy meljoracyjne, organizowanie spółek wodnych;

2) **miernictwa**: w związku ze **scalaniem** i zamianą gruntów, znoszeniem służebności, podziałem wspólnot, parcelacją, pomiary majątków ziemskich i miast, plany regulacyjne, ustalanie granic, sporządzanie i poświadczanie zgodności planów, odrysów i t. p.

3) **parcelacji prywatnej majątków ziemskich**: sprzedaż parcel samodzielnych i dodatkowych, ośrodków, wyjednywanie kredytów i t. p.

4) **szacowanie i urządzenie lasów, zalesiania nieużytków i t. p.**, dostawa **sączków**, cegły i innych materiałów budowlanych; sporządzanie projektów budowy dróg bitych i zwykłych, wyjednywanie kredytów na meljoracje, na kupno ziemi, zagospodarowanie nowopowstałych parcel, wywoływanie hipotek, porady prawne i techniczne.

Dostawa Sączków z własnych zakładów ceramicznych.

Warszawa, 25 listopada 1928 r.

AKURATNIE, SZYBKO I BEZ OMYŁKI

pracuje

Sundstrand

najlepsza amerykańska zapisująca maszyna do automatycznego dodawania, odejmowania, sporządzania list płac, wykazów buchalteryjnych.

(W użyciu Gen. Dyrekcji Poczt i Tel., na Pol. Kol. Państw., w Magistracie m. St. Warszawy, w Bankach i biurach prywatnych).

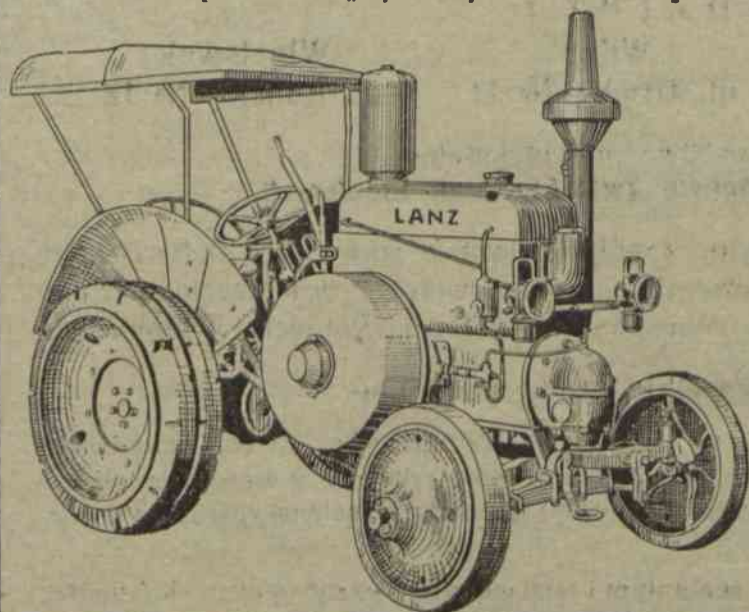
CENNIKI I OBJAŚNIENIA NA ŻYCZENIE.

Jen. Repr. **G. Gerlach—Warszawa, Ossolińskich 4.**

LANZ'A

CIĄGÓWKI NA ROPE DO TRANSPORTU
„GROSSBULLDOG” ^{22/28}_{K. M.}

NAJPROSTSZEJ KONSTRUKCJI — BEZ ŚWIEC — BEZ MAGNETO — BEZ KARBURATORA — BEZ WENTYLI.
NAJOSZCZĘDNIEJSZA i najbardziej WYDAJNA maszyna POCIĄGOWA dla PRZEMYSŁU i ROLNICTWA

CIĄGÓWKI LANZ'A to:

Wielka oszczędność w eksploatacji
Pewność i równość biegu
ŁATWA OBSŁUGA.

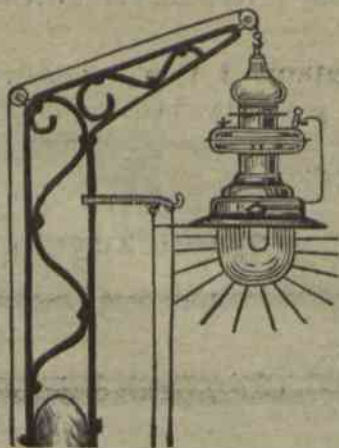
Siła pociągowa na równej drodze do 14 tonn
Szybkość ciągowki na szosie do 14 km. na godz.
Koszt przewozu 1 tonny na kilometr od 5—6 groszy.

Wyłączne Przedstawicielstwo
na Kongresówkę, Kresy Wsch. i Małopolskę
DOM ROLNICZY, FABRYKA MASZYN i ODLEWNIA ŻELAZA

H. MÜHSAM Sp. Akc. **Wrocław**

ODDZIAŁ w WARSZAWIE, ul. NAZOWIECKA 7. Tel. 525-00.

DOGODNE WARUNKI.
OFERTY I PROSP. ILUSTROW. NA ŻĄDANIE.

FABRYKA LAMP NAFTOWO-ŻAROWYCH
INSTALACJE OŚWIETLEŃ — BIURO TECHNICZNE

JÓZEF MEDZYŃSKI

WARSZAWA, NOWY-ŚWIĄT 2. TELEFONY № 132-22 i 130-40.

POLECA:

Własnego fabrykatu lampy „Lech” 500 i 1000 świec oraz jedyny w Rzeczypospolitej skład części do wszystkich systemów lamp naftowo-żarowych, benzynowych i spirytusowych.

Kuchnie gazowe najnowsze modelu „Oszczędnościowe”.

Wszelkie materiały elektrotechniczne silnego i słabego prądu oraz
SPRZEDAŻ I PRZEWIJANIE MOTORÓW.

czas. 13458/10/48

SAMORZĄD

TYGODNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU TERYTORJALNEGO.

PRENUMERATA KWARTALNA
10 ZŁOTYCH POLSKICH.
NUMER POJEDYNCZY 1 ZŁOTY.
KONTO CZEKOWE POCZT KASY OSZCZ. № 1920

REDAKCJA I ADMINISTRACJA
WARSZAWA, PLAC NAPOLEONA 7
TELEFONY: 131-92 I 225-50.
Redakcja rękopisów niezwraca.

Ceny ogłoszeń: Całe wolne miejsce na pierwsze stronie okładki 300 zł.; 1/2 — 150 zł. Cała strona poza tekstem 200 zł., 1/2 — 100 zł., 1/4 — 50 zł. W tekście o 50% drożej. Ogłoszenia związków samorz., dostarczone bezpośrednio do administracji, o 25% taniej. Ogłoszenia, nadesłane bez podania wymiaru, drukuje się na 1/4 strony.

Kierownik Redakcji Aleksander Bogusławski.

Komitet Redakcyjny: *Józef Bek, Stefan Boguszewski, Dr. Władysław Dalbor, Wacław Gajewski, Władysław Korsak, Joachim Wołoszynowski.*

ROK X. WARSZAWA, 25-go LISTOPADA 1928 R Nr. 48

TREŚĆ NUMERU 48: Nowa ustawa o finansach komunalnych. Projekt programu gospodarki drogowej Będzińskiego pow. zw. kom. na okres 1928 — 1937 r. Przegląd orzecznictwa. Dookoła spraw samorządowych. Samorząd u obcych. Z życia samorządu. Komunikaty. Gmina wiejska i miejska: a) Kilka cyfr o gospodarce miast w r. 1879, 1900 i 1925 — E. Jezierski. b) Z gmin. Wiadomości o kas. poż.-oszczędn.: a) O organizacji komunalnych kas oszczędności — J. Rożkowski. Kronika. Wiadomości gospodarcze. Poradnik. Komunikaty Zrzeszenia Samorządów Powiatowych. Ogłoszenia.

Każdy Wydział Powiatowy winien pamiętać o przekazywaniu kwot przeznaczonych na cele Powszechnej Wystawy Krajowej na konto w Polskim Banku Komunalnym w Warszawie: „Biuro Zjazdów — Powszechna Wystawa Krajowa“ Nr. 580.

Nowa ustawa o finansach komunalnych

Ministerstwo Skarbu wniosło do Sejmu projekt Ustawy pod małymowiaćem określeniem „O podwyższeniu i wyrównaniu stawek podatków gruntowych oraz o unormowaniu poboru niektórych danin komunalnych”. Druga część nazwy nie odpowiada swojej istocie. Projekt ustawy nie normuje bowiem poboru niektórych danin komunalnych, ale wprowadza radykalną zmianę specjalnie przez kasowanie najważniejszych samodzielnych podatków gmin wiejskich i samorządów powiatowych, które stanowią więcej niż 50% wszystkich wpływów.

Jest to więc istotna rewolucja w dziedzinie finansów komunalnych i dlatego zatytułowaliśmy ją jako nową ustawę o finansach komunalnych.

Projekt ustawy krótko i węzłowato reformę tę przeprowadza. W jednym artykule postanawia, że kasują się opłaty drogowe — najważniejsze źródła dochodowe powiatów, podatek inwestycyjny, podatek wyrównawczy oraz podatek na pokrycie kosztów leczenia. Te dwa ostatnie stanowią podstawę istnienia gmin wiejskich. Wzamian za to projekt daje powiatom i gminom wiejskim 150% zwiększonego w dwójnasób państwowego

podatku gruntowego (podziału tych 150% pomiędzy powiatami i gminami będzie dokonywać Rada Ministrów) oraz na rzecz związków samorządowych zwiększa o 30% dodatek do patentów przemysłowych i handlowych.

Nie wchodzimy narazie w rozważanie, czy ten zwiększony dodatek do podatku gruntowego zastąpi stratę najważniejszych dotychczasowych źródeł dochodowych — rozważać to zagadnienie musimy dla każdego powiatu i każdej gminy oddzielnie, gdyż stwierdzamy, że w pewnych powiatach i pewnych gminach sumy te zrównoważą się, nie zmieni położenia innych powiatów i innych gmin, które nie będą w stanie pokryć nawet dotychczasowych wydatków. Szkoda wielka, że w uzasadnieniu Ministerstwo Skarbu nie podało ani jednej cyfry, ani jednego porównawczego zestawienia; będą więc musiały związki samorządowe same poczynić te porównania, ogłaszając je w „Samorządzie”, aby umożliwić prawodawcom zorientowanie się w stanie faktycznym.

Zastanówmy się obecnie z punktu widzenia podatnika nad zmianami, jakie wywołałaby nowa ustawa.

W-1794/28/103

Co reprezentują podatki kasowane?

I podatek inwestycyjny i wyrównawczy i podatek na pokrycie kosztów leczenia, zarówno jak i opłaty drogowe opierały się na najślusniejszej podstawie, a mianowicie, na 3-ch zasadniczych podatkach przychodowych: gruntowym, budynkowym i przemysłowym. Wymierzone one były w pewnym stosunku procentowym. Tylko że podatki: wyrównawczy i na koszt leczenia wymierzone były w jednakowym procencie na wszystkie trzy źródła, natomiast opłaty drogowe i podatek inwestycyjny w stosunku nierównym.

Opłaty drogowe mogły wynosić 150% podatku państwowego gruntowego, 50% podatku od nieruchomości i 15% opłat patentowych od przemysłu i handlu.

Podatek inwestycyjny wynosił 50% pobieranych przez powiaty powyżej wymienionych 3-ch podatków, a więc mógł wynosić 50% podatku gruntowego, nie zwiększonego o 100%, czyli w stosunku do całego rzeczywistego podatku gruntowego 25%, 15% opłat patentowych od przemysłu i handlu oraz 50% od nieruchomości.

Podatki: wyrównawczy i na koszt leczenia w stosunku procentowym do zasadniczych podatków państwowych przedstawiają skalę bardzo rozpiętą od kilkunastu do stukilkudziesięciu % każdy.

Przyjmując więc dla podatku inwestycyjnego, wyrównawczego i na koszt leczenia normy nie najwyższe, ale najczęściej spotykane, otrzymamy, że:

podatnik płacił w stosunku % do zasadniczych podatków państwowych z tytułu:

	grunt.	od nieruchomości.	przemysł i handel
opłat drogowych	150%	50%	15%
pod. inwestycyjnego	15%	30%	15%
pod. wyrównawczego	60%	60%	60%
pod. na pokrycie kosztów leczenia	80%	80%	80%
	305%	220%	170%

Do 305% podatku gruntowego dochodzi jeszcze 150%, które dotychczas pobierają gminy i powiaty tytułem dodatku do podatku gruntowego. Te 150% wymierzone są w stosunku do podatku gruntowego, nie zwiększonego o 100%, stanowią więc 75% całego podatku — stąd obecnie gminy i powiaty pobierają przeciętnie 380% podatku gruntowego, co w stosunku do mającego być zwiększonym o 100% podatku państwowego gruntowego wyniosłoby 190%. Otóż samorządy mają stracić 190% gruntowego, 220% od nieruchomości i 170% patentów, a wzamian mają otrzymać 150%, a w wyjątkowych wypadkach 200% gruntowego i 30% patentów handlowych i przemysłowych.

Proponowana więc zmiana przez Ministerstwo Skarbu nie jest więc żadnym uporządkowaniem poboru, zespoleniem kilku dodatków w jeden, ale zasadniczą zmianą opodatkowania, polegającą na trochę większym obciążeniu gruntu, kilkakrotnem zmniejszeniu obciążenia przemysłu i handlu oraz nieruchomości.

Czy z punktu widzenia równomiernego obciążenia tych trzech przedmiotów jest to słuszne, czy nie, rozpatrywać tutaj nie będziemy. Uważamy tylko za ko-

nieczne podkreślić, że zmiany tej dokonywać zbyt pośpiesznie nie można, że reforma taka winna być uargumentowana poważnymi danymi statystycznymi.

Niezależnie od stwierdzenia słuszności czy niesłuszności powiększenia ciężarów właścicieli gruntów przy opodatkowaniu całkowitem na rzecz państwa i samorządu, a zmniejszenia brzemienia właścicieli nieruchomości i właścicieli zakładów przemysłowych i handlowych, musimy projektowaną zmianę, z punktu widzenia finansów komunalnych, uznać za wadliwą.

Projekt ustawy opiera cały byt gminy wiejskiej i powiatu o podatek gruntowy. Jest to najzupełniej niesłuszne.

Powiaty i gminy działają w najróżnorodniejszych warunkach. Jest wiele gmin a i są powiaty, gdzie dochód z ziemi stanowi mniejsze źródło niż dochód z przemysłu i handlu albo dochód z nieruchomości. Gminy i powiaty muszą czerpać dochody swe z tych źródeł, które stanowią podstawę istnienia jej mieszkańców. Jeżeli jest niem grunt — gros dochodów będzie płynąć z gruntu, ale, jeżeli będzie to powiat uprzemysłowiony, albo podmiejski lub letniskowy, — wtedy głównym źródłem być musi przemysł i nieruchomość.

Jednostronność oparcia finansów związków samorządowych gminnych i powiatowych tylko na podatku gruntowym jest nie tylko nie słuszna, ale i niebezpieczna. W razie jakiegokolwiek żywiołowej klęski, która może dotknąć większy teren gminy czy powiatu, równowaga finansowa danych związków samorządowych może być radykalnie zachwiana. Przesądza przytem zgóry niemożność sprostania nowym obowiązkom, które właśnie narastać będą z faktu powstawania nowych zakładów przemysłowych i budowy nowych nieruchomości. Najnormalniejsze zjawisko, z jakim się liczyć trzeba — naturalny przyrost ludności, a przez to większa liczba szkół, wzrastające koszty leczenia, większe zużycie dróg, zwiększone wydatki na opiekę społeczną itp. nie będą miały swego odpowiednika w zwiększaniu się dochodów samorządowych, gdyż obszar gruntu nie będzie wzrastał.

Dla powiatów skasowanie opłat drogowych — najpopularniejszego podatku — stanowi klęskę zupełną. Opłaty bowiem drogowe, wobec postanowień ustawy o finansach komunalnych, stanowiły *jedyny łącznik finansowy* pomiędzy powiatami i miastami niewydzielonymi. Jedynie na drogi miasta płaciły jednakowo z całym powiatem i płaciły, rzecz oczywista, nie z tytułu podatku gruntowego, tylko z tytułu podatku od nieruchomości (50%) i patentów od przemysłu i handlu (15%).

Zdaje się, że po kilku latach stosowania ustawy o finansach komunalnych we wszystkich instancjach, we wszystkich zainteresowanych ministerstwach, a więc także i w Ministerstwie Skarbu zdawano sobie dokładnie sprawę z tego, że stosunek ten jest nienormalny i że miasta niesłusznie są postawione w sytuację uprzywilejowaną.

Z tego powodu projekt Ministerstwa Skarbu jest niespodzianką wielką. Pogłębia on niesprawiedliwość. Uprzywilejowanym dorzuca nowy przywilej. Cały ciężar utrzymania powiatu, a w tem i dróg, przerzuca na grunt, zwalnia zupełnie miasto a obciąża więcej wieś.

Od Redakcji. Wobec aktualności zagadnienia i braku materiałów, Redakcja prosi Wydziały Powiatowe o jaknajszysze sporządzenie zestawień obciążenia %-owego gruntu, przemysłu, handlu oraz nieruchomości z tytułu podatków:

- a) dodatków do tych podatków z ustawy o finansach komunalnych na rzecz gmin i powiatów,
- b) podatku inwestycyjnego powiatowego,
- c) podatku wyrównawczego,
- d) podatku na pokrycie kosztów leczenia,
- e) opłat drogowych.

Projekt programu gospodarki drogowej Będzińskiego Powiatowego Związku Komunalnego na okres od 1928 r. do 1937 roku

I. Uwagi ogólne.

Podział dawnego powiatu Będzińskiego na obecny i Zawierciański przyczynił się do zmiany programu gospodarki, zakreślonej przez Sejmik Będziński w 1924 r. dla powiatu o charakterze rolniczo - przemysłowym.

Dawna gospodarka drogowa szła w kierunku zaspokojenia potrzeb ekonomiczno - komunikacyjnych dla ogółu mieszkańców powiatu tak przemysłowej części, jak i w okręgach rolniczych. Administrując drogami, Sejmik zmuszony był przeprowadzać inwestycje drogowe w dużym zakresie również na terenach rolniczych z uwagi na skład ówczesnego Sejmiku.

Do chwili podziału Sejmik wybudował z ważniejszych inwestycji na terenie obecnego powiatu Zawierciańskiego drogę Zawiercie - Włodowice, długości 6200 m. b., drogę Niegowa - Żarki — 5500 m. b., Zawiercie - Mrzygłód — 800 m. b. i ogólnie dróg gminnych 7500 m. b., oraz wybudował nawierzchnię z bruku kostkowego w Myszkowie 2700 mtr.². Inwestycje te zostały przeprowadzone z dochodów czerpanych przeważnie w okręgach przemysłowych, gdyż podatki z północnej części powiatu wystarczyły jedynie na utrzymanie dróg istniejących. Oczywiście taki stan rzeczy odbijał się ujemnie na rozwoju gospodarki drogowej w południowej części powiatu t. j. na obszarze obecnego powiatu Będzińskiego.

Z chwilą podzielenia powiatu problem drogowy przyjął inne formy, to też w ubiegłym roku Wydział Powiatowy przystąpił do opracowania takiego programu drogowego, który zaspakajałby potrzeby komunikacyjne, jakie są potrzebne dla powiatu wybitnie przemysłowego.

Drogi bite w Zagłębiu Dąbrowskim można zaliczyć, pod względem zwykłym ruchu kołowego, do najbardziej ruchliwych. Nawet Górny Śląsk, posiadający przemysł daleko więcej rozwinięty, na niektórych tylko odcinkach drogowych może im dorównać ilością zaprzęgów. Tłómaczyć to należy istniejącą tam bardzo gęstą siecią dróg kolejowych, które zaspakajają w wielu wypadkach transportowe potrzeby mieszkańców. W powiecie Będzińskim niejednokrotnie spotkać można szeregi wozów transportujących rudę żelazną i galmanową z innych powiatów na dłuższych szlakach drogowych, a również wywóz węgla do sąsiednich powiatów odbywa się w dość dużych ilościach wozami gospodarskimi.

Doliczając do tego ruch miejscowy i biorąc pod uwagę wzrastający w szybkim tempie ruch budowlany, który przy rozbudowie Zagłębia niewątpliwie przysporzy odcinkom drogowym pojazdów różnych kategorii, w sumie otrzymamy obciążenie dróg tak duże, że z uwagi na kolosalne koszty napraw i niewygodę dla ruchu zastosowanie nawierzchni szabrowych na drogach istniejących będzie niedopuszczalne.

Przyspieszony rozwój automobilizmu, ujawniający się od kilkunastu lat w państwach zachodnich, daje się odczuwać już w niektórych dzielnicach Polski. Głównym hamulcem wzrostu ruchu samochodowego jest brak własnych wytwórni samochodów, lecz niemniej wpływa na to także zły stan nawierzchni drogowych.

Od kilkudziesięciu lat na zachodzie rozpoczęto stosować nawierzchnię ulepszoną — bruki kostkowe, bitumiczne i inne, niestety u nas dopiero w ostatnich paru latach gdzieś zauważyć się daje próbne odcinki ulepszonych nawierzchni. Nie zaspakajają one wprawdzie potrzeb komunikacyjnych, jednak przyczyniają się do uświadomienia społeczeństwa o konieczności budowy tego typu nawierzchni.

Pomiędzy Europą Zachodnią a Polską istnieje wprost przepaść w kulturze drogowej. W tych krajach istnieją setki kilometrów dróg, pokrytych asfaltem, betonem, kostką i t. p. Zwykle zaś żwirówki dają się zauważyć tylko na drogach mniejszego znaczenia. Polski Górny Śląsk pierwszy przystąpił do europeizacji stosunków drogowych na swoich terenach. Zostały tam asygnowane duże kwoty na cele ulepszenia komunikacji i przystosowania jej do obecnych warunków ruchu. Przystąpiono w bieżącym roku do wykonania kilkudziesięciu klm. dróg bitumicznych, a program przewiduje wydatkowanie na inwestycje drogowe przeszło 40 milionów złotych w ciągu 10 letniego okresu budowlanego.

Powiat Będziński posiada bardzo zbliżone warunki ekonomiczne do istniejących na Górnym Śląsku. Przyczem przemysł rozwijający się w Zagłębiu jest powiązany wspólnymi interesami, które wymagają jednakowego postępu we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, a szczególnie stworzenia wspólnej sieci dróg ulepszonych, które mogłyby ten rozwój potęgować i być przykładem dla pozostałych dzielnic polskich. Wydział Powiatowy Sejmiku Będzińskiego obrał sobie za zadanie rozwiązanie problemu drogowego w takich warunkach, któreby zaspokoili przedewszystkiem gospodar-

czo - ekonomiczne potrzeby Zagłębia, a następnie, by przyczyniły się do rozwoju komunikacji w całym kraju.

Program inwestycyjny w zakresie gospodarki drogowej zakreślony na okres 10-letni podzielono: na budowę nowych dróg bitych w celu rozszerzenia sieci dróg, oraz na ulepszanie dróg istniejących brukami kostkowymi, nawierzchniami bitumiczno - smołowymi i krzemowo - wapiennymi.

II. Budowa dróg.

Powierzchnia powiatu Będzińskiego po wydzieleniu miast — Sosnowca, Będzina i Dąbrowy wynosi 429 klm.², na którym to obszarze w dniu 1 kwietnia bieżącego roku znajdowało się 168 klm. dróg bitych wszystkich kategorii, oraz 350 klm. dróg gruntowych gminnych i powiatowych. Przypada więc na klm.² — 0,392 klm. drogi bitej. A więc w dniu 1-go kwietnia posiadaliśmy gęstość sieci dróg taką, jaka była według statystyki z 1913 roku w Austrii — 0,333 klm. i w Prusach 0,345 klm. — Obecnie gęstość sieci dróg w tych krajach zwiększyła się, a również należy zaznaczyć, że dane te są brane przeciętnie z całego terytorjum tych państw, natomiast, jeżeli weźmiemy okręgi przemysłowe, to gęstość dróg w tych okolicach dochodzi do 1 klm. na 1 klm.². — Powiat Będziński jak już wyżej zaznaczono jest uprzemysłowiony podobnie jak na Górnym Śląsku, pow. Katowicki i Świętochłowicki, gdzie na 1 klm.² przypada 0,7 — 0,8 klm. drogi o twardej nawierzchni, powinniśmy zatem i u nas stworzyć podobne warunki komunikacyjne.

Zakreślony przez Wydział Powiatowy program budowy dróg przewiduje w ciągu 5 lat wybudowanie 28 klm. dróg powiatowych i w okresie 10-letnim wybudowanie 92,8 klm. bitych dróg gminnych. Wówczas ilość dróg w powiecie będzie równała się 289 klm., prócz miast wydzielonych, czyli na 1 klm.² przypadnie 0,673 klm. drogi bitej. Taka sieć dróg wystarczy dla zaspokojenia potrzeb komunikacyjnych niezbędnych dla swobodnego rozwoju miejscowego przemysłu i rolnictwa.

Pokrycie wydatków na budowę dróg powiatowych w sumie zł. 919.000 Sejmik uzyskał z wpływów podatku węglowego, ewentualnie z pożyczek długoterminowych. Budowa dróg gminnych prowadzona będzie z subsydjów, przyznanych gminom od Sejmiku w okresie 10-letnim w wysokości zł. 617.130 i z ogólnych funduszy gminy 300.000 zł. Reszta zaś wydatków około 200.000 zł. zostanie pokryta w naturze szarwarkami lub gotówką uzyskaną od tych mieszkańców gminy, którzy nie stawiają się w oznaczonym czasie do odbycia świadczeń w naturze.

Zastosowanie metody szarwarkowej do budowy dróg gminnych jest konieczne z uwagi na dużą ilość rąk roboczych w gminach rolniczych, które dotychczas przy roli nie są należycie wyzyskane. Najlepszym przykładem może być Francja, posiadająca na 1 klm.² — 1,08 klm. dróg bitych, stosująca u siebie od kilkudziesięciu lat świadczenia drogowe w naturze, dochodzące niekiedy do 50% ogólnych kosztów budowy dróg gminnych.

Z powyższych zestawień wynika, że Sejmik winien corocznie wydatkować na budowę dróg około 180.000

zł. i na subsydja dla samorządów gmin około 61.000 zł., natomiast dziewięć gmin dla zrealizowania programu rozbudowy dróg gminnych zmuszone dostarczyć rocznie świadczeń drogowych w naturze lub gotówce na równoważącą sumę około 245.300 zł.

III. Przebudowa nawierzchni dróg istniejących na bruki kostkowe i bitumiczno - smołowe.

Stan nawierzchni drogowych na terenie Sejmiku Będzińskiego w ubiegłym pięcioleciu stale się polepszał, jednak nie zaspakajał w żadnym wypadku obecnych potrzeb komunikacyjnych. Dotychczas posiadamy (prócz ulic) na istniejących drogach 3.500 m. b. bruków kostkowych, 1000 m. b. nawierzchni bitumiczno - smołowych, 7000 m. b. nawierzchni krzemowo - wapiennych, reszta zaś są to zwykle nawierzchnie szabrowe.

W programie 10-cio letnim dalszego ulepszenia nawierzchni przewiduje się: budowę bruków kostkowych na drogach o ruchu wybitnie ciężarowym — zwykłym i automobilowym, budowę nawierzchni bitumicznych na drogach o ruchu lżejszym, a na drogach o ruchu nieprzekraczającym 600 zaprzęgów na dobę w okręgach rolniczych, posiadających miejscowy kamień wapienny, przewiduje się wykonanie nawierzchni krzemowo - wapiennej t. j. zwykłych nawierzchni z szabru wapiennego utrwalonego krzemianem sodowym (szkłem wodnym).

Przyjmując powyższą zasadę, projektuje się wybudować na samorządowych drogach: Dąbrowa - Niwka, Będzin — Grodziec — Wojkowice — Komorne, Dąbrowa — Gołonóg nawierzchni z bruków kostkowych w ilości 72250 mtr.² za ogólną sumę zł. 2.537.500, na państwowych zaś drogach Dąbrowa — Strzemieszyce i Będzin — Łagisza — 50.000 mtr.² za sumę 1.750.000 zł. — Na samorządowych drogach: Będzin — Czeladź — Strzemieszyce, Pogoń — Czeladź, Wojkowice — Komorne — Szarlej, Gołonóg — Ząbkowice, Łagisza — Psary i Klimontów — Juljusz — Maczki projektowane jest przebudowanie istniejących nawierzchni na bitumiczno - smołowe w ogólnej ilości 152.500 mtr.² za sumę 2.745.000 zł., na drodze zaś państwowej Łagisza — Sarnów 25.000 mtr.² na sumę 450.000 zł. Pozostałe drogi długości 90 klm., w tem 30 klm. dróg bitych, gminnych, będą wykonane z nawierzchni krzemowo - wapiennej za fundusze przeznaczone na utrzymanie dróg bitych.

IV. Pokrycie wydatków na gospodarkę drogową w okresie programowym.

Całkowity wydatek na inwestycje drogowe w okresie od 1928 do 1937 roku wyniesie 6.201.500 złotych na drogach samorządowych i 2.200.000 złotych na drogach państwowych.

Obecnie Sejmik posiada na inwestycje drogowe w dochodach rocznie 450.000 złotych z podatku węglowego i na utrzymanie dróg około 350.000 zł. z opłat drogowych i podatków za nadmierne zużycie dróg. Na utrzymanie dróg corocznie wydatkowane jest około 350.000 złotych, a zatem dodając 620.150 złotych, jako wydatek roczny na projektowane inwestycje, Sejmik

zmuszony byłby łącznie wydatkować w pierwszym roku programowym 970.150 złotych na gospodarkę drogową.

O ile natomiast zostaną drogi przebudowane w ciągu pierwszych trzech lat w 75% objętych programem dziesięcioletnim, to koszt utrzymania już w trzecim roku spadnie z 350.000 zł. na 180.000, t. j. zaoszczędzimy 170.000 złotych rocznie.

Jedynym wyjściem z położenia byłoby zaciągnięcie w ciągu najbliższego trzylecia 4-ro miljonowej pożyczki długoterminowej, po zaciągnięciu której można będzie w ciągu trzech lat wykonać program w 75% i obniżyć już w 1930 r. wydatek roczny o 250.000 zł., a mianowicie 8% od pożyczki długoterminowej 320.000 + 220.000 pozostała suma przewidziana na inwestycje + 180.000 zł. na utrzymanie normalne dróg.

Jak wyżej wymieniono, w dochodach na cele drogo-

we Sejmik preliniuje rocznie 800.000 zł., wydatek natomiast już w trzecim roku będzie wynosił 720.000 zł., a zatem pomimo przeprowadzenia wszelkich robót inwestycyjnych budżet drogowy będzie nie tylko w równowadze, lecz będą pewne oszczędności. Gdybyśmy do tego dodali oszczędności, które uzyska każdy posiadacz pojazdów mechanicznych i konnych, to oszczędności roczne wynikłe z powodu projektowanego ulepszenia i odbudowy dróg wynosiłyby setki tysięcy złotych. — Niestety jednak posiadacze pojazdów mechanicznych nie doceniają w należyтым stopniu korzyści, które czerpią z ulepszenia dróg. Uszkodzenie pojazdu mechanicznego — częste łamanie resorów, szybkie wycieranie się łożysk, boleców i t. p., kładą na karb złych materiałów użytych do wyrobu części maszyny, lub tłómaczą normalnem zużyciem, zapominając o drodze, która w tym wypadku jest podstawową przyczyną.

Szybkość, precyzja, oszczędność — oto hasło dzisiejsze!

Najszybciej i najdokładniej rachują precyzyjne 10-klawiszowe piszące maszyny do rachowania

Dalton

Do wszystkich działań rachunkowych
i prac buchalteryjnych

TOW. **BLOCK-BRUN**, SP. AKC.

WARSZAWA — HOTEL BRISTOL

Oddziały: Katowice, Kraków, Lwów,
Łódź, Poznań, Wilno, Gdańsk.

Przegląd orzecznictwa

SPRAWA UDZIAŁU POW. ZW. KOM. W PODATKU DOCHODOWYM.

Należne związkom komunalnym na zasadzie art. 9 ust. o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych z d. 11 sierpnia 1923 r. Dz. u. poz. 747 wpływy z udziału w państwowym podatku dochodowym przypisane i wymierzone przed 1 stycznia 1926 r. t. j. przed wejściem w życie ustawy z dnia 22 grudnia 1925 roku Dz. U. poz. 918 wypłacane być mają tymże związkom w wysokości określonej we wspomnianym art. 9 ust. o uregulowaniu finansów komunalnych t. j. w 30%.

Orzeczeniem z dnia 1 lipca 1926 L. DPO. 7558/26 nie uwzględniło Ministerstwo Skarbu odwołania Wydziału powiatowego w Słupcy przeciw rezolucji Izby Skarbowej w Łodzi z dnia 17 maja 1926 I. Dz. 36097/

II 14146, którą na zasadzie art. 16 ustawy z dnia 22-go grudnia 1925 Dz. Ust. poz. 918 ograniczono udział powiatowego związku komunalnego we wpływie z państwowego podatku dochodowego od wszelkich wpłat, dokonanych w czasie od 1 stycznia 1926 do 15%, bez względu na to, których lat podatkowych wpływy te dotyczą.

Uzasadniając swe stanowisko, powołuje się Ministerstwo Skarbu na okoliczność, że wspomniany wyżej artykuł ustawy z dnia 22 grudnia 1925 r. określa wysokość udziału związków komunalnych *we wpływach* w państwowym podatku dochodowym poczynszy od dnia 1 stycznia 1926 r., *wpływami* zaś podatku dochodowego r. 1926 względnie w latach następnych są *wszelkie wpłaty* tego podatku uiszczone tak w r. 1926 jak i w latach następnych, bez względu na to, jakich lat podatkowych odnośne wpłaty dotyczą.

Najwyższy Trybunał Administracyjny, rozpatrując

wniesioną przeciwko powyższemu orzeczeniu skargę Wydziału powiatowego w Słupcy, wyrokiem z dnia 28 czerwca 1928 L. Rej. 3598 ex 26 rozstrzygnął jak następuje:

Artykuł 9 ustawy z dn. 11 sierpnia 1923 r. Dz. U. p. 747 o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, stanowi, że „w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej otrzymują *gminy miejskie 30%-owy udział we wpływach z państwowego podatku dochodowego* przypisanego w tychże gminach, *powiatowe zaś związki komunalne udział 30%-owy we wpływach z państwowego podatku dochodowego, przypisanego w gminach wiejskich*”.

Wspomniana ustawa o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych weszła w życie w myśl jej art. 75 pkt. 1 w dniu ogłoszenia w Nr. 94 Dz. U. Rzeczypospolitej Polskiej a zatem w dniu 26 września 1923 r. Z tym też dniem nabyły wyszczególnione w art. 9 związki komunalne prawo do udziału we wpływach z państwowego podatku dochodowego w wysokości w tym przepisie określonej, a to za czas tak długi w jakim przepis ten prawnie obowiązywał.

Gdy zaś dopiero na zasadzie art. 16 ustawy z dnia 22 grudnia 1925 r. Dz. U. poz. 918 przypadający związkom komunalnym udział we wpływach z państwowego podatku dochodowego oznaczony został dla powiatowych związków komunalnych na 15% państwowego podatku dochodowego, przypisanego w gminach wiejskich, a ustawa ta w myśl art. 20 weszła w życie w dniu 1 stycznia 1926 r., przeto zawarte w niej postanowienia odnoszące się mogą jedynie do okresów podatkowych od r. 1926 począwszy.

Niepodobna bowiem przypuścić, by ustawodawca zamierzał uprawnienia ciała samorządowego do udziału we wpływie z państwowego podatku dochodowego, w wysokości takiej, jaka obowiązywała przed 1 stycznia 1926 r. uzależniać od przypadkowych okoliczności, kiedy i w jakiej wysokości władze, powołane do ściągania podatku, podatek ten w rzeczywistości ściągnęły. Pozatem w wypadkach, gdy wspomniane władze podatek rozłożyły na raty lub odłożyły termin jego płat-

ności, zależałaby realizacja praw, związkom komunalnym ustawowo zagwarantowanych od swobodnej oceny władz skarbowych, decydujących w danej sprawie bez udziału i wiedzy uprawnionych ciał samorządowych.

Pogląd wyrażony przez pozwane Ministerstwo spowodowałby również niczem nieuzasadnioną różnicę w tej mierze między poszczególnymi związkami komunalnymi, z których jedne położone w okręgach, posiadających energiczniejsze organa egzekucyjne, wykazywałyby wyższe wpływy, drugie zaś, gdzie odnośnie władze czynności swe wykonywały powolniej, bez własnej winy uległyby uszczupleniu swych praw.

Wreszcie i względ na całokształt finansowej gospodarki komunalnej przemawia przeciw rozumowaniu pozwanej władzy. Zatwierdzane przez władzę nadzorczą budżety związków komunalnych operują w działach dochodów i wydatków pozycjami, preliminowanymi na podstawie pewnych danych, przyczem wydatki czynione być mogły na rachunek spodziewanych wpływów. Niedobór, powstały przez obniżenie poprzednio już zatwierdzonych pozycji, nie mający pokrycia w innych źródłach dochodowych, doprowadziłby do dezorganizacji komunalnej gospodarki finansowej.

Wobec powyższego Najwyższy Trybunał Administracyjny nie mógł przyznać słuszności zapatrywaniu pozwanego Ministerstwa Skarbu, opierającemu się jedynie na lingwistycznej wykładni słowa „wpływ”, a pomijającemu treść i cel odnośnego przepisu ustawowego.

Powoływanie się pozwanej władzy na okoliczność, iż po wejściu w życie ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych już od 1.I.1923 roku wypłacano związkom komunalnym przypadający na nie udział we wpływie z państwowego podatku dochodowego, mimo, że dotyczący przepis wszedł znacznie później w życie, nie ma dla oceny niniejszej sprawy prawnego znaczenia.

Z tych wszystkich względów Najwyższy Trybunał Administracyjny zaskarżone orzeczenie jako niezgodne z ustawą uchylił.

Dookoła spraw samorządowych

PROJEKT USTAWY O PODWYŻSZENIU I WYRÓWNANIU STAWEK PODATKÓW GRUNTOWYCH ORAZ O UNORMOWANIU POBORU NIEKTÓRYCH DANIN KOMUNALNYCH.

Z projektem częściowej reformy podatku gruntowego w Polsce występował Rząd już w poprzedniej sesji sejmowej; jak wiadomo, projekt rządowy odrzucony został wówczas przez Sejm już w pierwszym czytaniu. Obecnie staje Rząd przed Sejmem poraz drugi z tym projektem, częściowo zmienionym i — jak z tytułu widać — rozszerzonym przez wprowadzenie niektórych przepisów, dotyczących danin komunalnych. Projekt

ten w swej nowej szacie uchwalony został dnia 30 października b. r. przez Radę Ministrów.

Z poprzedniego projektu niezmienione pozostały: zasada podwyższenia podatku gruntowego o 100%, zniesienie progresji w podatku gruntowym oraz 10%-owego nadzwyczajnego dodatku, wreszcie upoważnienie Ministra Skarbu do regulowania podstaw wymiaru podatku.

Zniesiona w poprzednim projekcie regresja w podatku gruntowym zostaje utrzymana w obecnym projekcie w następującej formie: Od płatników, opłacających tytułem podatku gruntowego nie więcej, niż 18 złotych rocznie, pobiera się tylko połowę należności i to w pierwszym terminie płatności podatku (15 lutego —

15 marca); od płatników zaś, opłacających powyżej 18 do 70 zł. podatku, pobiera się tylko 80% należności. Nie dotyczy to gospodarstw rolnych, położonych w promieniu 10 km. odległości od miast, mających ponad 100.000 mieszkańców.

Przepisy, dotyczące obciążenia gruntów daninami komunalnymi, uległy znacznym zmianom, nadto wprowadzono nowe przepisy, dotyczące innych podatków komunalnych, obciążających — poza gruntami — przemysł i handel oraz budynki, a częściowo i inne objekty podatkowe (np. lokale). Zmiany w zakresie danin komunalnych wedle tego projektu są następujące:

Znosi się od dn. 1.I.1929 r. (t. j. od terminu projektowanego wejścia w życie ustawy) następujące daniny komunalne: opłaty drogowe, pobierane przez powiatowe związki komunalne, podatek inwestycyjny, pobierany przez gminy miejskie i powiatowe związki komunalne, podatek wyrównawczy, pobierany przez gminy wiejskie b. zaboru rosyjskiego i składkę na pokrycie kosztów leczenia, pobieraną przez gminy miejskie i wiejskie w b. Królestwie Kongresowym. Daniny te mogą być jednak pobrane po dniu 1 stycznia 1929 r., o ile są związane z wykonaniem budżetów związków komunalnych na r. 1928/29.

Wzamian za zniesienie powyższych podatków podwyższa się dotychczasową stawkę dodatków komunalnych do państwowego podatku gruntowego do 150% podatku państwowego w projektowanej obecnie wysokości (obecna maksymalna 150%-owa norma dodatków komunalnych do państwowego podatku gruntowego wynosi 37,5% podatku w projektowanej wysokości, ponieważ dodatki oblicza się dotychczas w stosunku do połowy obecnego państwowego podatku gruntowego, który ma być podwyższony o 100%); podwyższa się normę dodatków komunalnych do ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych z 30% na 60%, z tem jednakże zastrzeżeniem, że w gminach miejskich, wydzielonych z powiatowego związku komunalnego, przekroczenia dotychczasowej normy wymagać będzie zatwierdzenia władzy nadzorczej.

Jeżeli chodzi o obciążenie gruntów, to naogół powyższa norma 150%-owa dodatków będzie wystarczającym ekwiwalentem zamiast dotychczasowego ich obciążenia obecnymi dodatkami komunalnymi oraz znoszonymi daninami samoistnymi. Może się ona okazać niewystarczającą jedynie w niektórych gminach na obszarze b. Królestwa Kongresowego, gdzie istnieje nieznaną gdzieindziej składka na pokrycie kosztów leczenia ubogich. Dla tego rodzaju gmin (względnie powiatowych związków komunalnych) projekt zawiera przepis, iż w poszczególnych przypadkach, gdy dotychczasowe obciążenie gruntów dodatkami komunalnymi do podatków państwowych i samoistnymi podatkami komunalnymi łącznie okaże się większe, aniżeli odpowiadające ustanowionej 150%-owej normie dodatków, Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu może zezwolić na przekroczenie tej normy, wójeż jednak do 200%.

Natomiast projektowana podwyżka dodatków komunalnych do ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych niewątpliwie nie zrównoważy dotychcza-

sowego obciążenia przemysłu i handlu z tytułu znoszonych podatków samoistnych, bo obciążenie z tego tytułu w niektórych gminach na terenie b. Kongresówki przekraczało 200% ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych, pobieranej na rzecz Państwa. Kierowano się tu jednakże względami na ciężkie położenie gospodarze przemysłu, które to pobudki znalazły nadto swój wyraz w osobnym projekcie ustawy, mającej wprowadzić pewne ulgi dla przemysłu w podatku obrotowym.

O nieruchomościach względnie niektórych budynkach na wsi (dochodowych i zarobkowych), jako trzeciej głównej podstawie wymiaru samoistnych podatków, znoszonych omawianym projektem ustawy, projekt ten wcale nie wspomina, bo stawka dodatków komunalnych do państwowego podatku od tychże nieruchomości względnie budynków, nieustalona ustawowo, określona została okólnikiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Ministra Skarbu, może zatem być w drodze takiego okólnika podwyższona i w tej drodze może być wprowadzony ekwiwalent dotychczasowego obciążenia nieruchomości (budynków), z tytułu znoszonych podatków samoistnych.

Jeśli chodzi o ustalone w projekcie maksymalne obciążenie gruntów — osobna ustawa, zmieniająca ustawę z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, określi, do jakiej wysokości związki komunalne i samorząd wojewódzki mogą uczestniczyć w tem obciążeniu. Aż do wejścia w życie tej ustawy gminy (miejskie i wiejskie), powiatowe związki komunalne oraz samorząd wojewódzki będą korzystać z tego maksymalnego obciążenia gruntów według norm, które określi rozporządzenie Rady Ministrów.

Wspomniana wyżej ustawa o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, w szczególności jej art. 51, doznaje zmiany w przepisie, w myśl którego odroczenie zapłaty lub rozłożenie na raty państwowych podatków gruntowych nie pociąga za sobą takiegoż odroczenia lub rozłożenia na raty dodatków komunalnych do tychże podatków.

Wreszcie wspomnieć należy o przepisie projektu, według którego Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu ma określić w rozporządzeniu wykonawczem sposób wymiaru i poboru danin komunalnych w r. 1929, a to w związku z postanowieniami projektowanej ustawy. Przepis ten ma na celu pogodzenie okoliczności, że ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1929 r. i w tym terminie w zasadzie ulegają zniesieniu wymienione wyżej podatki samoistne, a wchodzi w życie podwyższone dodatki do podatków gruntowego i przemysłowego (ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych), zaś rok budżetowy 1928/29 trwa do dnia 31 marca 1929 r. i w budżetach na ten rok przewidziane były podatki znoszone od 1-go stycznia 1929 r.

Jasnym jest, że los powyższej ustawy zależy przede wszystkim od tego, jak ją wogóle Sejm przyjmie i jak następnie potraktuje ją Komisja Skarbowa, w której niewątpliwie ulegnie ona zmianie w tym czy innym kierunku. Spodziewać się również należy, iż przed ostatecznym załatwieniem tego projektu w Ciałach Ustawo-

dawczych wypowiedzą się o nim sfery samorządowe i że ich opinia zostanie przy uchwalaniu ustawy w należytej mierze uwzględniona.

A. Hen.

PODZIAŁ FUNDUSZU NA CELE UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ P. Z. U. W.

W Nr. 21 „Przewodnika Ubezpieczeniowego” Naczelny Dyrektor P. Z. U. W. podał do wiadomości podział kwoty 104.272 zł. 27 gr. jako nadwyżki mającej być udzieloną na ogólne cele użyteczności publicznej zgodnie z art. 46 p. c. Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 27.V.1927 r.

O podziale tym można zrobić 2 uwagi. Pierwsza, która rzuca się w oczy, to przeznaczenie z funduszu na ogólne cele użyteczności publicznej zł. 28.872.77 na fundusz pomocy pracownikom P.Z.U.W. Fundusz ten zdaje się nie jest „Ogólnym celem użyteczności publicznej”. Dyrekcja może udzielać urzędnikom swoim różne dodatki i gratyfikacje, ale ze 100.000 zł. przez ustawę przeznaczonych na cele publiczne oddawać prawie 30.000 zł. na cele prywatne urzędników jest odbieganiem od prawa.

Druga uwaga dotyczy charakteru instytucji użyteczności publicznej. Mamy w tym wykazie wymienione instytucje centralne, działające na terenie całej Rzeczypospolitej i instytucje zupełnie lokalne. Sądzimy, że należy się trzymać jakiejś metody. W danym wypadku instytucja działająca na terenie prawie całego państwa (bez zachodnich województw) winna mieć na uwadze cele ogólniejsze. Ze pewne dotacje dostają Kasa Miąnowskiego, Tow. Naukowe Warsz. T. U. R., T. S. L., Komitet Floty Narodowej i t. p., to jest rzecz zrozumiała i naturalna, ale dlaczego dostaje Tow. Pomocy dla niezamożnych uczniów gimn. państwowego we Włocławku albo dom ludowy w Słonimie i t. p., kiedy takich towarzystw mamy setki i to w biedniejszych miejscowościach, to jest mniej zrozumiałe.

X.

LIKWIDACJA ZALEGŁYCH KOSZTÓW UTRZYMANIA POLICJI PAŃSTWOWEJ.

(H.). Z dniem 1 stycznia 1925 r. zniesiony został ustawowo obowiązek związków komunalnych pokrywania $\frac{1}{4}$ części kosztów utrzymania policji państwowej. Z roku 1924 pozostały jednakże z tego tytułu znaczne zaległości związków komunalnych na rzecz Skarbu Państwa, których spłata w wielu wypadkach (szczególnie w województwach południowych i wschodnich) rozłożona została na szereg rat rocznych (w województwach południowych np. wszystkie powiatowe związki komunalne mają spłacić swoje zaległości z tego tytułu do końca r. 1930).

Ponieważ jednakże nie wszystkie związki komunalne regulują w terminie powyższe zaległości wobec Skarbu Państwa i zaległości te nie zmniejszają się wedle planu ich umorzenia, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu wydało okólnik z dnia 22 października b. r. Nr. SF. 3405/2/28,

mający na celu uregulowanie tej sprawy i ostateczne likwidowanie omawianych zaległości.

W myśl tego okólnika, związki komunalne, których zaległości z tytułu kosztów utrzymania policji państwowej zostały rozłożone na raty, powinny raty swoje uiszczać przed dniem 1 stycznia każdego następnego roku. Związki komunalne, którym nie zezwolono na ratalne spłaty ich zaległości, mają te zaległości uregulować przed dniem 1 stycznia 1929 r. Do tegoż terminu mają być również wpłacone zaległe raty tych związków komunalnych, których zaległość ogólna rozłożona została na raty. Ministerstwo zaznacza, iż w razie niedotrzymania terminów, zmuszone będzie nawet do stosowania środka przymusowego, jakim jest zajęcie wpływów związków komunalnych z dodatków do podatków państwowych oraz z udziału w podatkach państwowych.

Powyższe terminy nie obowiązują związków komunalnych, którym Ministerstwo Spraw Wewnętrznych indywidualnie zezwoliło na spłaty zaległości w innych terminach; nie wyklucza to również stosowania na przyszłość ulg, o które interesowane związki komunalne mogą składać w drodze służbowej należycie umotywowane prośby do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Wojewodowie mają przed dniem 1 grudnia b. r. przedstawić Ministerstwu Spraw Wewnętrznych wykaz powyższych zaległości wedle ich stanu w dniu 1 listopada b. r. i o zmianach w tym wykazie donosić po 1 stycznia 1929 r., co kwartał Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, które na tej podstawie prowadzić będzie ewidencję zaległości związków komunalnych z tytułu kosztów utrzymania policji państwowej.

PODNIESIENIE ZDROWOTNOŚCI I WYGLĄDU KRAJU.

(H.). Pan Minister Spraw Wewnętrznych, dążący stale do podniesienia zdrowotności kraju i jego zewnętrznego wyglądu, wydał w tej sprawie nowy obszerny okólnik z dnia 25 września 1928 r. Nr. 173. Z okólnika tego wynika przede wszystkim, że dotychczasowe zarządzenia w tym względzie dały już poważne rezultaty; świadczy o tem chociażby fakt, że 80% domów w miastach, a 60% we wsiach zaopatrzonych jest w ustępy, zaś 60% domów w miastach posiada zakryte śmietniki.

Nowy okólnik podaje wytyczne planu działania w tym względzie na przyszłość, przyczem p. Minister rzuca nowe hasło: „Wyjść z pracą na wieś”, t. zn. dążyć do tego, aby wygląd wsi, wymykającej się dotąd z pod wpływów władzy, uległ stanowczej i widocznej zmianie na lepsze.

Trudno nam tutaj przytaczać w dosłownem brzmieniu cały, bardzo zresztą interesujący okólnik, zawierający głównie wskazania dla władz państwowych. Przytoczymy zatem tylko te jego punkty, które bądź bezpośrednio dotyczą związków komunalnych, bądź też specjalnie mogą je interesować.

W myśl okólnika zatem wojewodowie mają wywrzeć odpowiedni wpływ na wydziały powiatowe, jako władze nadzorcze nad gminami, aby w ich budżetach w dziale „drogi” zawsze przewidziane były kredyty „na zadrzewienie” (rozumiejąc pod słowem „zadrzewienie”:

drzewa, krzewy, rośliny pnące). Jednocześnie mają wojewodowie zwrócić baczną pod tym względem uwagę na budżety miast wydzielonych. Przy obsadzaniu dróg drzewami należy oddawać pierwszeństwo drzewom owocowym, względnie morwie białej (*Morus Alba*) przed drzewami ozdobnymi.

Place targowe i rynki muszą być wybrukowane, a w miastach wojewódzkich i liczących ponad 50.000 mieszkańców, winny posiadać nawierzchnię asfaltową lub betonową. Nawierzchnia placów targowych musi być zaopatrzona w odpowiednie spadki dla odpływu wód opadowych i ścieków.

Wszelkie ruiny, nie mające charakteru zabytkowego, oraz rumowiska, muszą być usunięte z powierzchni kraju, zaś uzyskany materiał, w razie niemożności natychmiastowego jego zużytkowania, porządnie na miejscu ułożony.

W miastach należy przeprowadzić budowę ustępów publicznych, w każdej szkole, w mieście i na wsi, musi być ustęp higienicznie urządzony i utrzymany.

Wszystkie studnie muszą być nakryte, wszystkie śmietniki nakryte i zamknięte.

Wszystkie domy mieszkalne w kraju (w miastach i wsiach) mają być od ulicy i od podwórza otynkowane, względnie pomalowane, bielone i licowane; p. Minister żąda, by każdy budynek, zamieszkały w Polsce przez ludzi, odbijał jasną plamą od reszty zabudowań i krajobrazu. Również pomalowane lub otynkowane muszą być wszystkie ogrodzenia w miastach.

Należy stanowczo zabronić i przestrzegać baczenie, by ludność nie obkładała domów słomą; dopuszczalnym może być jedynie gacenie ścian na zimę.

Nakreślona w okólniku praca ma być wykonana w czterech etapach, a mianowicie: do 1 grudnia r. b. czwarta część tej pracy; po przerwie zimowej do końca maja 1929 r. — połowa pracy; do końca sierpnia 1929 roku — trzy czwarte pracy; do końca listopada 1929 roku — całokształt planu.

Samorząd u obcych

DOROCZNE OBRADY NIEMIECKICH SEJMIKÓW W ROSTOCK.

(F. B.). W dniach 6 i 7 września r. b. odbyły się w Rostock doroczne obrady związku niemieckich sejmików, poświęcone głównie sprawom utrzymania i przebudowy dróg. Prócz innych wygłosił referat także prezes związku dr. v. Stempel, który wnioski poprzednich referentów oraz swoje ujął w następujące tezy:

1. 180.000 klm. dróg niemieckich, które dzięki ruchowi samochodowemu uzyskały nowe znaczenie, wymaga jak najszybszego dostosowania tych dróg do obecnego ruchu samochodowego.

Zaniechanie przebudowy tych dróg byłoby równoznaczne z marnotrawieniem kosztów pędnych samochodów i innych kosztów w gospodarstwie społecznym w ogóle. Równocześnie byłoby to zmarnowaniem kosztów, użytych na utrzymanie dróg i uwiecznieniem plagi kurzu.

2. Budowę t. zw. „dróg tylko dla samochodów“, jako dróg dalekobieżnych, należy postawić na dalszy plan, gdyż najpierw należy przebudować istniejącą dziś sieć drogową.

3. Bardzo pilną sprawą jest naprawa nawierzchni dróg na odcinkach o wzmożonym ruchu.

4. Wybór rodzaju nawierzchni może nastąpić tylko po dokładnym obliczeniu jej użyteczności i kosztowności w każdym poszczególnym wypadku.

5. Przeprowadzenie zasadniczej zmiany w dzisiejszej różnorodności obowiązków do utrzymania dróg jest niemożliwe bez zmiany wyrównania finansów i wobec panującego kryzysu gospodarczego. Zmiana ta jest niepożądana ze względów technicznych i ze względu na racjonalną administrację drogową. Zastrzega się przejęcie finansowania dróg poszczególnych odcinków o

bardzo wzmożonym ruchu w drodze umowy z wyższymi związkami samorządowymi.

6. Przebudowy należy dokonywać planowo t. j. w wzajemnym porozumieniu się z sąsiednimi zarządami drogowymi zwłaszcza co do dróg, mających służyć jako drogi dalekobieżne.

7. Doświadczenia nowej wiedzy o budowie dróg należy zbierać i użytkowywać.

8. Środki dzisiejsze, przeznaczone na drogi, są niedostateczne. Koniecznie należy dostarczyć większych sum, ponieważ drogi we wszystkich krajach świata są najważniejszą arterią życia gospodarczego i niemieckie życie gospodarcze nie może pozostać w tyle. Środków na utrzymanie i budowę dróg nie należy czerpać, jak dotąd, w 3/4 z ogólnych wpływów podatkowych, lecz w większym stopniu z podatku od samochodów. Podatek ten należy rozbudować i traktować go jako podatek od użytkowania i to w stosunku do użytkowania dróg przez samochód. Podatek ten będzie ochroną dla przemysłu samochodowego i dla reszty życia gospodarczego. Pozatem należy korzystać z pożyczek. Dopóki krajowy rynek pieniężny jest zamknięty dla tego rodzaju pożyczek, muszą mieć dopływ pożyczki zagraniczne ze względu na produktywność tych urządzeń.

9. Nie należy pominąć skutecznych ograniczeń co do wagi i wymiarów samochodów oraz przepisów co do opon, któreby możliwie chroniły drogi od zniszczenia, gdyż w przeciwnym razie kapitał inwestowany w budowie dróg zostanie w znacznej mierze zniszczony, a koszty utrzymania obok ciężarów podatkowych będą rosły w nieskończoność.

Wszystkie powyższe tezy przyjęto jednogłośnie.

Niektóre z powyższych tez wymagają bliższych wyjaśnień. Otóż koszty rocznego utrzymania dróg przez pruskie sejmiki wynosiły w roku 1913 — 76 milionów, w 1925 — 130 milionów, w 1927 r. — 222 miliony.

Przeciętnie utrzymanie 1 klm. drogi powiatowej kosztowało sejmiki pruskie 2.500 M., prowincje pruskie — 4.500 M. — 1 klm. drogi prowincjonalnej. Wydatki na drogi wynosiły 25% wszystkich wydatków sejmików pruskich. Dla całej Rzeszy Niemieckiej wydatki na utrzymanie dróg według obliczeń dr. v. Stempla wynoszą przeszło 600 milionów marek, wpływy zaś z podatku od samochodów wynosiły 156 milionów marek, z czego na Prusy przypada 17 milionów, czyli nie 1/3 wydatków na drogi, a zaledwie 1/13. Tymczasem ustawa o podatku od samochodów zmniejszyła stawki do marca 1931 r., nie biorąc pod uwagę progresji i nie uwzględniając wagi samochodu. Nawet na te niskie stawki narzeka przemysł samochodowy, twierdząc, że podatek ten hamuje rozwój przemysłu samochodowego, zapominając o tem, że utrzymanie samochodu, t. j. materiał popędowy i opony odgrywają też pewną rolę w użytkowaniu samochodu zamiast innych środków lokomocji. Że

stawki w podatku od samochodów mogą być podwyższone, świadczy o tem wysokość wydatków, łożonych przez właścicieli samochodów, na urządzenie i utrzymanie w ruchu samochodu, do których podatek od samochodów musimy zaliczyć, gdyż prócz materiałów popędowych i smarów potrzebna jest droga. Otóż kolej wydatek 1/3 wydatków wyłącznie na utrzymanie toru kolejowego, podczas gdy właściciele samochodów opłacają podatek, idący na budowę dróg, który wynosi zaledwie od 1 — 4.84% ogólnych wydatków na utrzymanie samochodu w ruchu. Zatem jeśli podatek będzie wyższy, to wtedy stan dróg ulegnie poprawie i zmniejszą się wydatki na materiał popędowy i na opony. Następnie właściciele samochodów o większej wadze i będące ciągle w ruchu winni opłacać wyższy podatek wskutek większego rujnowania dróg, co możnaby przeprowadzić i skontrolować przy pomocy liczników, wykazujących ilość przejechanych kilometrów.

Z życia samorządu

Z POWIATU RADZYŃSKIEGO.

W dn. 16 września r. b. odbyło się w powiecie radzyńskim uroczyste otwarcie nowozbudowanej drogi Niewęgosz — Suchowola — Zminne, poświęcenia 7 kl. szkoły powszechnej i remizy strażackiej.

Przez zbudowanie 10,1 klm. w 2 odcinkach (Niewęgosz — Bramka 2,6 klm., Suchowola—Zminne 7,5 klm.) zbliżył się Radzyń, Międzyrzec, Siedlce, Łuków, Sokołów, Węgrów, a nawet Biała Podl. i Janów do Lublina o 65 klm., gdyż dotychczasowa trasa biegła przez Kock — Moszczańkę, lub Radzyń — Wisznice. Tym sposobem północna część woj. Lubelskiego t. j. właściwe Podlasie zostało połączone z bogatą Lubelszczyzną, co dla stosunków gospodarczych województwa ma doniosłe znaczenie. Został również połączony szosą Radzyń z Parczewem. Trzeba tem więcej podnieść zasługi Sejmiku i Wydziału, że dokonał tego dzieła, połączonego z dużym nakładem pracy i pieniędzy, bo zbudowana droga ma większe znaczenie dla województwa, niż dla powiatu. Mimo dość dużych i pilnych potrzeb własnych (droga powiatowa Międzyrzec — Komarówka — Parczew) samorząd powiatowy buduje jednak drogę wojewódzką, zaciągając dość duże zo-

bowiązania i obciążając powiat pożyczką, którą musi spłacać przez 12 i pół lat po 65.000 zł. rocznie.

Jest to jeszcze jeden dowód więcej, że samorząd już „dojrzał” i stawia interes państwa wyżej niż swój. Nie zmniejsza zaś zasług samorządu radzyńskiego fakt, iż Wojewoda Lubelski swoim autorytetem i przeogromną sumą zapłać w kierunku budowy nowych dróg bitych niewątpliwie zaważył na decyzji samorządu jednak jest to klasyczny przykład współpracy czynników rządowych z samorządem. Wszak nikt nie mógł zmusić członków Sejmiku i Wydziału do uchwalenia budowy i przeprowadzenia jej w tak szybkim tempie, co zresztą znacznie podniosło koszt budowy, oraz zmusić do zaciągnięcia długoterminowej pożyczki, która ciężarem swym będzie przygniatać budżety tut. pow. zw. kom. w ciągu lat 12-tu.

Budowa drogi została rozpoczęta w 1927 r. W roku tym zostały wykonane roboty ziemne. W r. b. na odcinku Niewęgosz — Bramka firma Krysiaka z Siedlec z przetargu ułożyła bruk t. zw. dziką kostkę, a na odcinku Suchowola — Zminne usypano szosę systemem gospodarczym. Na odcinku Bramka — Suchowola pozostał bruk, ułożony jeszcze przed wojną przez ks. Seweryna Czetwertyńskiego. Bruk ten będzie jednak wymagał przebudowy. Koszt budowy 10,1 klm. szosy wynosi 442.000 zł. Gmina Suchowola dobrowolnie uchwaliła na budowę tej szosy 1 m³ kamienia z kaodych 10 morgów, a właściciel maj. Suchowola, poseł Seweryn Czetwertyński darował grunt na drogę, przechodzącą przez jego majątek.

W dn. 16 września r. b. o godz. 16.30 przy szosie Lubartów — Parczew w obecności Inż. Jankowskiego, dyrektora Robót Publ. w Lublinie, nastąpiło uroczyste otwarcie i poświęcenie nowozbudowanej drogi. Przemawiali: obecny starosta radzyński, Bol. Miedzybłocki, były starosta radzyński, M. Wazowski i dyr. Jankowski, poczem przeciął wstęgę b. starosta Wazowski, który budowę tej drogi zrealizował podczas swego urzędowania w Radzyńniu. Po przecięciu wstęgi uczestnicy uroczystości udali się nową szosą do Suchowoli, gdzie tuż koło szosy został wzniesiony budynek 7 kl. szkoły powszechnej oraz obok szkoły nowa remiza strażacka.

Budynek szkoły powszechnej jest pierwszym gmachem wzniesionym przez związek gmin przy pomocy Sejmiku (vide „Samorząd” Nr. 4 z 1928 r. „Zagadnienie budowy szkół powszechnych”). Gminy składają swoje roczne udziały i przy pomocy Sejmiku buduje się jedna szkoła najwyższej zorganizowana w każdej gminie. Gmach szkoły 7 klas. w Suchowoli został rozpoczęty we wrześniu 1927 r., a oddany do użytku w dn. 16 września r. b. Posiada 8 sal szkolnych, 3 pokoje pomocnicze, oraz 5 ubikacji mieszkalnych i ustęp. Koszt budowy 123.000 zł. Zwózka materiałów odbyła się bezpłatnie w formie szarwarku.

7-klasowa szkoła powszechna w Suchowoli pow. Radzyń Podlaski.

Remiza strażacka została zbudowana staraniem miejscowego zarządu Och. Str. Poż. kosztem 7.000 zł., wliczając w to pomoc gminy Suchowola w kwocie 1500 zł. Jest to skromny budynek murowany 13 metrów $\times$ 8 kryty dachówką. Z czasem będzie wewnątrz doprowadzony do należytego porządku z salą, w której ma się zainstalować radio.

Poświęcenia szkoły i remizy dokonał miejscowy proboszcz, ks. Wisłocki, poczem przemawiał starosta Miedzybłocki, wręczając klucze od szkoły Inspektorowi Szkolnemu. Przemawiali jeszcze zastępca Inspektora Szkolnego, p. Suda i poseł ks. Czetwertyński.

Uroczystość wywarła niezmiernie wrażenie na licznie zgromadzonej ludności, a starsi gospodarze, pamiętający Suchowolę jako biedną, ciemną, upośledzoną wioskę, płakali ze szczerego wzruszenia.

Należy dodać, że w dn. 22 ub. m. nastąpiło uroczyste założenie fundamentów pod budowę 7 kl. szkoły powszechnej w Milanowie, 2-ej z kolei budowanej przez związek gmin i Sejmik.

Z POWIATU KOLSKIEGO.

Dnia 5 listopada b. r. odbyło się 33 posiedzenie Kolskiego Sejmiku Powiatowego.

Do ważniejszych uchwał, jakie Sejmik powziął na tem posiedzeniu, należą:

1) Przekazanie sum, jakie zostaną osiągnięte ze sprzedaży monografii powiatu, na budowę szkoły - pomnika Dziesięciolecia Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej.

2) Uchwalenie statutu powiatowej kasy oszczędności.

3) Uchwalenie statutu emerytalnego dla pracowników związków komunalnych powiatu Kolskiego.

4) Wznowienie starań o pożyczkę 1.000.000 zł. na budowę szkół powszechnych w powiecie.

5) Wprowadzenie ubezpieczenia od ognia krescencji, ruchomości i inwentarza żywego w gospodarstwach rolnych do 100 mórg obszaru.

6) Elektryfikacja powiatu.

7) Wybór na członka Wydziału Powiatowego p. Sędziego Paprockiego z Kola.

POŚWIĘCENIE I OTWARCIE MOSTU NA RZECIE WARCIE W MIŁKOWICACH POW. TURECKIEGO.

Po długich wyczekiwaniach znacznego odłamu ludności powiatu Tureckiego, a zwłaszcza dwóch gmin — Luboń i Niemyśłów, wchodzących do powiatu Tureckiego, został zbudowany

Remiza strażacka w Suchowoli pow. Radzyń Podlaski.

most na rzece Warcie, dzięki czemu reszta powiatu, przeciętego rzeką Wartą, uzyskała dogodne połączenie z miastem powiatowym. Aktu poświęcenia dokonał proboszcz parafii Miłkowice ks. Piotrowski, poczem most został oddany do użytku publicznego w dniu 20 października r. b.

Na poświęcenie i otwarcie mostu, którego budowa pod kierunkiem pow. inżyniera p. Czerkaskiego trwała zaledwie trzy miesiące, udał się Sejmik i Wydział Powiatowy in gremio pod przewodnictwem pana Starosty Borysławskiego, oraz naczelnicy urzędów z Turku i zaproszeni goście przy bardzo licznym udziale miejscowego społeczeństwa.

Wstępe w imieniu p. Wojewody Jaszczółta przeciął po odpowiednim przemówieniu p. inż. Stawiski, dyrektor Dykcji Robót Publicznych wojew. Łódzkiego.

Z licznych przemówień wyróżniało się przemówienie Ks. Kan. Cyranowskiego — członka Wydziału Powiatowego, charakteryzującego twórczość samorządu, pana Starostę Borysławskiego, który podkreślił zgodną i pożyteczną pracę członków Sejmiku wreszcie przemówienie delegatów gmin zawierciańskich, nie szczędzących słów pochwały dla naszych władz, które nie frazesami, lecz od podstaw budują Państwo Polską, mając na względzie w pierwszym rzędzie ekonomiczne podniesienie kraju i sprawy rolne.

K o m u n i k a t y

ZEBRANIE RADY POWSZECHNEGO ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH.

W dniach 29, 30 i 31 października r. b. w sali posiedzeń niedawno wykończonego gmachu własnego Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych w Warszawie, ul. Kopernika 36 — 40 odbyło się pierwsze zebranie nowoukonstytuowanej Rady Zakładu.

Rada P. Z. U. W., będąca w Zakładzie wyrazem czynników społecznych, jest emanacją samorządów terytorjalnych i odpowiednio do tego składa się: z 13-tu członków wybieranych przez sejmiki wojewódzkie, których narazie, do czasu ukonstytuowania się tych sejmików, powołuje Minister Skarbu z pośród wskazanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych członków rad i zarządów zrzeszeń centralnych samorządu terytorjalnego; dalej z 4-ch członków, wybieranych przez rady miejskie miast Krakowa, Lwowa, Łodzi i Wilna, wresz-

cie z 3-ch członków, powołanych przez Ministra Skarbu.

Do kompetencji Rady należą — z pośród najogólniejszych spraw, dotyczących działalności Zakładu — sprawy organizacyjne, budżetowe i świadczeń pieniężnych ubezpieczonych. Rada rozpatruje sprawy te i uchwała odpowiednie wnioski Naczelnego Dyrektora lub poszczególnych swych członków.

Na inauguracyjnym posiedzeniu Rady w dn. 29 października r. b. uchwalono wnioski Naczelnego Dyrektora P. Z. U. W. w następujących sprawach: 1) budżet i etat stanowisk na rok 1929; 2) budżet dodatkowy na rok 1928; 3) zmiany w taryfie składek na ubezpieczenie budowli, podlegających przymusowi; 4) statut działu dobrowolnych ubezpieczeń od ognia; 5) udział P. Z. U. W. w Tow. Reasekuracyjnym „Warta”; 6) zasady udzielania pożyczek ulgowych dla pogorzalców przy pożarach zbiorowych i dla związków komunalnych na zakładanie wytwórni i składów mater-

jałów budowlanych ogniotrwałych, oraz pożyczek lokacyjno - hipotecznych; wreszcie kilka spraw bieżących.

Pierwsze zebranie Rady Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych jest dowodem, że normujące jego działalność i opierające ją na nowych zasadach przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 maja 1927 roku weszły w życie w całej rozciągłości.

VIII POLSKI KONGRES PRZECIWIW- ALKOHOLOWY.

W dniach 8 — 9 grudnia b. r. odbędzie się VIII Pol. Kongres Przeciwalk. w Lublinie. Na Kongresie wygłoszą referaty prof. dr. Gantkowski z Poznania, dr. W. Chodźko z Warszawy, prof. dr. Radziwiłłowicz,

prof. dr. Władyczko z Wilna, Irena Puzynianka, dr. Kuropatwiński, dyr. dr. Łuniewski, dr. Deresz, ks. Korniłowicz, ks. Władziński z Lublina, inż. Korczyński, dyr. Buchowicz ze Lwowa, ks. Kuznowicz z Krakowa, p. Strzemżalski z Łowicza p. t. „Zadania samorządu w walce z alkoholizmem”, p. Bojarska z Pomorza.

Praca odbywać się będzie na zebraniach plenarnych oraz w Sekcjach lekarskiej, pedagogiczno - szkolnej i innych. Podczas Kongresu odbędzie się wystawa przeciwalkoholowa. Uczestnicy Kongresu otrzymają zniżki kolejowe i udogodnienia mieszkaniowe. Na czele Komitetu Miejskowego stoi vice - prezydent m. Lublina dr. Drożdż, adres Komitetu — Lublin, ul. Narutowicza Nr. 13, dr. Wośkowski, sekretarz.

Komitet ogólny - krajowy pod przewodnictwem p. Red. Jana Szymańskiego: Warszawa, ul. Żorawia Nr. 21 m. 28, tel. 26-21, od godz. 4 — 6.

GMINA WIEJSKA I MIEJSKA

Kilka cyfr o gospodarce miast w r. 1879, 1900 i 1925

W wydawnictwie Dr. Józefa Jaworskiego z roku 1908 p. t. „Gospodarka finansowa zarządów miejskich w Królestwie Polskiem” znajdujemy ciekawe zestawienie ogółu rozchodów bieżących miast gubernialnych z roku 1879 i z roku 1900 w związku z procentowym po-

równaniem wydatków tych miast na utrzymanie zarządów miejskich z wydatkami na oświatę i dobroczynność.

Odnośne tablice statystyczne podają następujące cyfry w rublach:

Miasta	Ogólna suma wydatków		Wydatki na utrzymanie zarządów miejskich		%		Wydatki na oświatę i dobroczynność		%	
	r. 1879	r. 1900	r. 1879	r. 1900	r. 1879	r. 1900	r. 1879	r. 1900	r. 1879	r. 1900
Kalisz . . .	40.841	54.931	19.075	29.794	46,7	54,2	8.360	12.049	20,3	21,9
Kielce . . .	20.570	25.563	11.114	19.420	54,0	76,0	1.394	1.500	6,8	5,9
Lublin . . .	53.063	80.645	28.065	51.762	52,9	64,2	4.527	7.737	8,5	9,6
Łomża . . .	12.149	25.047	9.184	14.656	76,4	58,5	990	1.811	8,1	7,2
Łódź	38.035	622.373	25.525	353.704	67,1	56,8	1.699	61.378	4,5	9,9
Piotrków . .	23.575	45.179	13.023	24.596	55,2	54,4	1.209	6.335	5,1	14,0
Płock	24.254	50.443	17.241	24.754	71,0	49,1	2.190	7.596	8,1	15,1
Radom	22.663	45.806	11.046	32.127	48,7	70,1	3.348	5.397	14,8	11,8
Siedlce . . .	21.617	30.145	14.700	20.189	68,0	67,0	316	1.360	1,5	4,5
Suwałki . . .	19.465	27.041	12.542	19.575	64,4	72,4	1.208	2.405	6,2	8,9
Razem	276.232	1.007.174	161.519	590.577	58,5	58,6	25.186	107.568	9,1	10,7

W tablicy powyższej przedstawiono nietylko ogólne sumy wydatków oraz cyfry wydatków na oświatę i dobroczynność, lecz także podano cyfry wydatków na utrzymanie zarządów miejskich a to dla scharakteryzowania gospodarki miejskiej wogóle i dla tem wyraźniejszego zilustrowania wydatków gmin miejskich na cele kulturalne. Do cyfr wydatków na utrzymanie zarządów miejskich wliczono wydatki na utrzymanie instytucji i osób zarządu miejskiego, wydatki na utrzymanie majątku miejskiego oraz na wynajem lokali a zatem prawie to wszystko, co w gospodarce publicznej stanowi

właściwie koszta handlowe przedsiębiorstwa. Tych samych też zasad trzymać się będziemy w następnym zestawieniu odnośnie niektórych miast według stanu z roku 1925.

W przedstawionych 10-ciu miastach koszta administracyjne wyniosły w r. 1879 przeciętnie 58,5%, a wydatki na oświatę i dobroczynność zaledwie 9,1% ogólnych rozchodów. Niewiele zmienił się ten stan również w dwadzieścia jeden lat później, tj. w roku 1900 w rubryce wydatków na administrację a tylko cośkolwiek wzrosły wydatki na cele kulturalne.

Miasto Kielce i Radom wykazują procentowo dość znaczny wzrost wydatków na administrację, a natomiast spadek wydatków na oświatę i dobroczynność. Inne miasta jak Siedlce, Piotrków, a przede wszystkim Łódź i Płock doprowadziły do obniżenia kosztów administracyjnych, zwiększając równocześnie podwójnie a nawet potrójnie i więcej sumę wydatków na oświatę i dobroczynność. Co prawda rolę odgrywa tu zwiększenie się sum budżetowych wogóle, lecz stosunkowe porównanie tych dwóch rodzajów wydatków wypadnie na korzyść gospodarki miejskiej, podczas gdy np. w Radomiu mimo również podniesienia się ogólnych wydatków o blisko 100% nie zdołano zredukować wydatków na administrację, lecz przeciwnie znacznie je podwyższono, prawie że kosztem działu oświaty i opieki społecznej.

Zasadniczo zatem zmieniły się po 21 latach stosunki nieco na lepsze, albowiem stosunek procentowy wydatków na cele kulturalne w porównaniu z ogólnym budżetem miejskim zwiększył się z 9,1% na 10,7% — nie zdołały jednak zarządy miast ulepszyć swą gospodarkę pod względem ograniczenia wydatków administracyjnych. Wydatki bowiem na utrzymanie zarządów miejskich w większości miast gubernialnych wynosiły znacznie więcej niż połowa ogólnej cyfry wydatków a natomiast wydatki na cele społeczne jak oświata i dobroczynność publiczna tylko w jednym Kaliszu wyniosły więcej niż 20%, w trzech miastach (Piotrków, Płock, Radom) więcej niż 10% a we wszystkich innych mniej niż 10% budżetu ogólnego. Wprawdzie przedstawiona na wstępie tablica dotyczy tylko 10-ciu miast, lecz tak w r. 1879 jak i w r. 1900 nie panowały w tym względzie inne stosunki i w innych miastach.

Jak wyglądają te cyfry w roku 1925 a więc już po

siedmioletniej gospodarce miast w odrodzonej Polsce? Niestety z braku odnośnych materiałów ograniczyć się musimy tylko do 5-ciu miast:

Miasta	Ogólna suma wydatków (łącznie z nadzwyczaj.) zł.	Wydatki na utrzymanie zarządów miejskich zł.	%	Wydatki na oświatę i dobroczynność zł.	%
Kielce	1.151.007	365.444	31,7	176.688	15,3
Lublin	2.392.713	1.602.222	62,7	348.259	14,5
Piotrków.	1.259.552	542.861	43,0	196.734	15,6
Radom	1.136.637	548.620	48,2	402.802	35,4
Suwałki	962.553	435.454	45,2	195.663	20,3

Z powyższego zestawienia jasno już wynika, iż gospodarka miast w wolnej niepodległej Ojczyźnie stale posuwa się ku lepszemu. Obniżają się koszty administracji i to w niektórych ośrodkach bardzo poważnie (Kielce, Radom) a zwiększają się natomiast wydatki na cele kulturalne również niejednokrotnie intensywnie jak np. w mieście Radomiu (z 11,8% w roku 1900 na 35,4% w roku 1925).

Dowodzi to, iż zarządy miast dążą do tego, by siła podatkowa ludności zużyta została w jaknajwiększym stopniu na potrzeby i korzyść publiczną a koszty samej administracji by były sprowadzone do możliwie szczupłych granic.

Edw. Jezierski.

Z GMIN

Z GMIN POW. KUTNOWSKIEGO. W d. 31 października r. b. Rady Gminne gmin Kutno, Krośniewice i Sujki obradowały na temat uroczystego obchodu rocznicy niepodległości Polski, przyczem między innymi powzięto uchwały o uznaniu zasług Wodza narodu Józefa Piłsudskiego i nadaniu Mu tytułu pierwszego honorowego obywatela gmin: Kutno, Krośniewice i Sujki.

WYNIKI WYBORÓW MIEJSKICH W ŁĘCZYCY. W Łęczycy odbyły się wybory do Rady Miejskiej, w rezultacie których mandaty podzieliły się jak następuje: 5 przypadło PPS., 7 Chrześcijańskiemu Komitetowi Gospodarcemu, 1 — partji NPR., 2 — partji B.B., 9 — żydom. Razem 24.

WYBORY DO RADY MIEJSKIEJ W PIOTRKOWIE. Wobec kończącej się trzyletniej kadencji rady miejskiej m. Piotrkowa, Urząd Wojewódzki w Łodzi wyznaczył termin nowych wyborów do rady na dzień 16 grudnia r. b. Wobec tego, że termin wyborów zbiega się z datą wyznaczenia wyborów do Kasy Chorych, władze miejskie poczyniły w Województwie odpowiednie kroki, mające na celu odłożenie wyborów na inny termin.

W dn. 8.XI. r. b. Urząd Wojewódzki wysłał do

Piotrkowa odpowiednie pismo z naznaczeniem wyborów na początek stycznia przyszłego roku.

WYSTAWA REGJONALNA SAMORZĄDÓW ZAGŁĘBIA. Z inicjatywy sejmiku będzińskiego ma się odbyć w roku przyszłym wystawa regionalna samorządów Zagłębia, która da obraz pracy i rozwoju samorządów różnych dziedzin gospodarczych i komunalnych. Obecnie samorzady Zagłębia zajęte są opracowaniem i przygotowaniem materiałów na Powszechną Wystawę w Poznaniu. Materiały te są bardzo obszerne i dokładnie obrazować będą rozwój życia w Zagłębiu.

ROZWIĄZANIE RADY MIEJSKIEJ W GDYNI. Rada Ministrów na posiedzeniu swem w dniu 26. X r. b. postanowiła rozwiązać Radę miejską w Gdyni, motywując to tem, że obecny zarząd miejski tak ważnego miasta, jak Gdynia, nie stał na wysokości tych zadań, które wobec niezwykłego rozwoju portu gdyńskiego stać muszą przed jego gminą miejską.

Z MAGISTRATU M. SIEDLEC. Wczesna i ostra zima roku 1927/1928 już w listopadzie pozbawiła setki robotników pracy.

Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy w Siedlcach zarejestrował przeszło 800 bezrobotnych, którym należało przyjść z natychmiastową pomocą doraźną. Zarząd m. Siedlec, znając duszę polskiego robotnika, rozumiał, że brzydzi się on wszelkiego rodzaju jałmużną, że pragnie jedynie pracy, a za nią godziwego zarobku.

Postanowiono przeto zatrudnić rzesze bezrobotnych przy pracach, które prowadzić można nawet w okresie zimowym. Ponieważ jednak praca podczas zimy traci na swej produktywności, Zarząd miasta postanowił wynaleźć takie środki materialne (poza miastem), które stanowiłyby ekwiwalent strat spowodowanych prowadzeniem robót podczas okresu zimowego. W tym celu zwrócił się do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z memorjałem, w którym przedłożył szczegółowy plan robót i prosił o wyasygnowanie odpowiednich fundusów.

Władze nadzorcze odmówiły poparcia, wówczas Zarząd miasta był zmuszony uciec się do ostatecznego środka — akcji niesienia pomocy żywnościowej bezrobotnym. Wystąpiono do Urzędu Wojewódzkiego w sprawie przyznania odpowiednich fundusów na pokrycie wydatków związanych z prowadzeniem powyższej akcji. Fundusze otrzymano i przystąpiono bezzwłocznie do pracy.

Wyłoniono specjalny Komitet niesienia pomocy bezrobotnym, złożony z przedstawicieli magistratu i związków zawodowych, utworzono komisje lotne, które miały za zadanie sprawdzanie stanu materialnego i rodzinnego osób zainteresowanych.

Na 872 zarejestrowanych odmówiono udzielenia pomocy 52 osobom, ponieważ stwierdzono, że ich stan materialny jest dobry.

Bezrobotnych podzielono pod względem rodzinnym na trzy kategorie: I kategoria — rodziny duże (wydano 227 racji żywn.), II kategoria — rodziny średnie (wydano 437 racji żywn.) i III kategoria — samotni (wydano 156 rac. żywn.).

Dzięki tej akcji uratowano zgorą 2000 istot żyjących od niechybnej śmierci głodowej.

Ze względu jednak na to, że wyjątkowa nędzą: starcy, wdowy, kalecy nie byli, na mocy odnośnych przepisów objęci rejestracją. Zarząd miasta był zmuszony wydać 155 racji żywnościowych. Koszta zaś związane z tą akcją pokrył z własnych funduszy.

Ponieważ zima ubiegłego roku, jak zaznaczyliśmy wyżej, była nadzwyczaj ostra, Rada miejska, wchodząc w położenie ludzi, nie mających środków materialnych na zakup opału, upoważniła magistrat do wydania 1066 racji węglowych à 450 kg.

Wydatki poczynione z tego tytułu, wynoszące 21586 zł. 50 gr., pokrył budżet miasta.

Jest to zarys dwóch najważniejszych akcji w dziedzinie opieki społecznej.

POŻYCZKA NA INWESTYCJE MIEJSKIE. Na skutek starań Magistratu. Bank Gospodarstwa Krajowego przyznał gminie m. Wilna pożyczkę w sumie 614.000 zł. Pieniądze te zużyte zostaną na budowę gmachów szkoły powszechnej na Antokolu i w Kuprjaniszkach, oraz na budowę domu robotniczego na Pioromencie.

Roboty wstępne nad budową szkoły powszechnej na Antokolu rozpoczęte zostaną już w najbliższym czasie.

Roboty nad realizacją budowy domu robotniczego rozpoczęte zostaną również jeszcze w roku bieżącym.

Z MIASTA POZNANIA. Według ostatnich danych statystycznych okazuje się, że Poznań przewyższa wydatkami na jednego mieszkańca inne miasta. Podczas, gdy w Warszawie na jednego mieszkańca wypada 100,34 zł., w Poznaniu wydatki wynoszą zł. 107,72. we Lwowie — 94,55. Wydatki w innych miastach są o wiele mniejsze. Oczywiście należy wziąć pod uwagę, że Poznań przoduje pod względami rozbudowy i rozmachu inwestycyjnego.

Wiadomości o Kasach pożyczkowo-oszczędnościowych

O organizacji komunalnych kas oszczędności

Referat wygłoszony na konferencji Dyrektorów komunalnych kas oszczędności dn. 1.V.1928 r.

Prowadzenie biura „Związku Miejskich i Powiatowych Kas Oszczędności” oraz wykonywanie w stosunku do tych kas czynności rewizyjnych władze Związku zgodnie ze statutem powierzyły Polskiemu Bankowi Komunalnemu. Mnie, jako najbliższemu współpracownikowi Zarządu Banku, przypadło w udziale pełnienie obowiązków pierwszego rewidenta - instruktora kas z ramienia Związku. W tym charakterze przeprowadziłem rewizję w kilkunastu powiatowych kasach oszczędności.

W czasie wykonywania czynności rewizyjnych w licznych wypadkach spotykałem się z narzekaniem PP Kierowników kas, że dotychczasowy zbyt ograniczają-

cy działalność kas statut, jako też szczupłe kapitały zakładowe, wyasygnowane przez Sejmiki, nie mówiąc już o innych przyczynach, bardzo utrudniały rozwój kas.

Prawie we wszystkich tych kilkunastu zrewidowanych przeze mnie kasach stwierdziłem bardzo wiele nieformalności, niedokładności i usterek, grożących nie raz poważnymi następstwami dla kasy, a tem samem i dla gwarantującego związku komunalnego.

Przyczyn tych niedomagań, zdaniem mojem, szukać należy w braku ramowych przepisów o biurowości, kasoowości, i rachunkowości „Komunalnych Kas Oszczędności”, a następnie w tem, że w niewielu kasach członkowie Zarządu kas, a nawet dyrektorowie należycie

ujmują i rozumieją swoje posłannictwo i swoją rolę. Większość poraz pierwszy zajmuje się kierownictwem instytucji kredytowo - oszczędnościowej i mimo braku w tym kierunku doświadczenia krępuje się zasięgnąć w Związku lub u jego przedstawicieli informacji, co do sposobu załatwienia tej czy innej transakcji, jej zaksięgowania i t. d. Wreszcie i personel kasy, jako materiał surowy i niedoświadczony, pozostawia przeważnie bardzo wiele do życzenia.

Znając już przyczyny usterek i niedokładności, tamujące prawidłowy rozwój kas, musimy zastanowić się nad sposobami, za pomocą których mogilibyśmy te niedomagania usunąć.

Mamy ustawę o komunalnych kasach oszczędności, przepisy wykonawcze do tej ustawy, zawierające wzorowy statut oraz jesteśmy zorganizowani w Związku, co w znacznym stopniu ułatwia nam pracę. Atoli jednym z najważniejszych i najskuteczniejszych sposobów usunięcia na przyszłość popełnianych błędów jest, zdaniem moim, możliwe częste, a raz do roku obowiązkowe zwoływanie konferencji dyrektorów kas celem wspólnego omówienia i przedyskutowania aktualnych spraw, interesujących każdą kasę z osobna i wszystkie razem.

Drugim, niemniej ważnym czynnikiem, zmierzającym do uzdrowienia działalności kas, jest stała współpraca ze Związkiem i z redakcją własnego czasopisma „Oszczędność”. Nie zakończyliśmy przecież jeszcze okresu organizacyjnego, mamy wiele spraw do poruszenia i omówienia. Najlepiej te sprawy rozstrzygniemy i przedyskutujemy na terenie Związku i na łamach własnego czasopisma.

Ponieważ jednym z pierwszych zadań Związku będzie ułożenie możliwie jednolitego statutu dla zrzeszonych kas, a w szczególności przyjęcie tych, czy innych alternatyw, podanych we wzorowym statucie, dołączonym do przepisów wykonawczych do ustawy o komunalnych kasach oszczędności, przeto wskazanem jest niezwłoczne wypowiedzenie się w tych sprawach na łamach „Oszczędności”.

Trzecim sposobem, usuwającym niedokładności w kasach, będzie zorganizowanie kursów doształcających dla pracowników kas, a w szczególności dla buchalterów. Pierwszy kurs winien, moim zdaniem, odbyć się nie później, jak jesienią roku bieżącego. Uważam bowiem, że od nowego 1929 roku w kasach związkowych należałoby zaprowadzić możliwie jednolitą księgowość i ustalić jednakową nomenklaturę rachunków księgi głównej. Program wykładów na wspomnianych kursach winien obejmować koniecznie i wykłady o organizacji pracy w kasach oszczędności, gdyż należąca organizacja pracy przyczyni się nie tylko do zmniejszenia się kosztów handlowych, ale i do usunięcia dotychczasowych niedomagań, o których mówiliśmy wyżej.

Jeszcze przed rozpoczęciem wykładów winien nasz Związek opracować i wydać narazie tymczasową instrukcję o biurowości, kasowości i rachunkowości w komunalnych kasach oszczędności. Instrukcję ostateczną wyda prawdopodobnie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu w drodze specjalnego rozporządzenia, chociaż rozporzą-

dzenie wykonawcze do ustawy o komunalnych kasach oszczędności nic o tem nie mówi.

W związku ze sprawą ułożenia wspomnianych przepisów należy się zapoznać z Rozporządzeniem Ministrów Spraw Wewnętrznych i Skarbu z dnia 28 marca 1927 roku o kasowości i rachunkowości związków komunalnych (Dz. U. Nr. 38 na 1927 rok). Należy również zapoznać się z instrukcją rachunkowo - kasową, wydaną przez Biuro Zjazdów Samorządu Ziemskiego, uwzględniając postanowienia zawarte we wspomnianem wyżej Rozporządzeniu Ministrów Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

Po zaznajomieniu się z tem Rozporządzeniem i instrukcją, należy podzielić się swojemi spostrzeżeniami, zmierzającymi do uzupełnienia instrukcji. Uważam bowiem, że Ministerja, układając odnośne przepisy dla komunalnych kas oszczędności, skorzystają w wielkiej mierze z materiałów, zawartych w analogicznych przepisach dla związków komunalnych oraz z opinii związków kas oszczędności.

Artykuł pierwszej Ustawy o komunalnych kasach oszczędności opiewa, że zadaniem kas jest ułatwiać ludności gromadzenie oszczędności i ich oprocentowanie oraz uprzystępniać tani kredyt. Uprzystępniać ludności tani kredyt przy obecnej drożyznie pieniądza jest zadaniem nielada.

Droga do tego celu prowadzi jedynie przez należytą organizację pracy w kasach, zmniejszającą do minimum koszty administracji oraz dającą maximum gwarancji co do należytego załatwiania operacji kasy.

Ustawa o komunalnych kasach oszczędności oraz przepisy wykonawcze nakładają na kasę obowiązek prowadzenia rachunkowości według systemu księgowości podwójnej. Nadto przepisy wykonawcze zobowiązują kasy do prowadzenia rejestrów dłużników i poręczycieli. Prócz tego, zgodnie z art. 29 Ustawy papiery wartościowe, przyjęte przez komunalną kasę oszczędności, jako zastaw udzielonych pożyczek, mają być zapisane do oddzielnej księgi sznurowej.

Dla zarachowania wszystkich operacji, mogących się wydarzyć w ramach nowych statutów, uzgodnionych w rozp. Prezydenta Rzplitej o kom. kasach oszczędności, trzeba będzie otworzyć w księdze głównej przynajmniej następujące rachunki:

- 1) Kasa,
- 2) Rachunki bieżące w instytucjach kredytowych,
- 3) Lokaty na książeczki oszczędnościowe w P. K. O., bankach państwowych i komunalnych kasach oszczędności,
- 4) Papiery wartościowe własne,
- 5) Papiery wartościowe z funduszy zasobowych,
- 6) Kupony bieżące,
- 7) Zdyskontowane wylosowane papiery procentowe i kupony,
- 8) Zdyskontowane książeczki oszczędnościowe,
- 9) Weksle zdyskontowane,
- 10) Pożyczki na weksle poręczone,
- 11) Weksle protestowane,
- 12) Pożyczki terminowe na zobowiązania dłużne (skrypty),
- 13) Pożyczki w rachunkach bieżących,
- 14) Pożyczki terminowe na zastaw,
- 15) Pożyczki hipoteczne,
- 16) Skup wierzytelności hipotecznych,

- 17) Korespondenci loro (ich rachunki),
- 18) Korespondenci nostro (nasze rachunki),
- 19) Ruchomości,
- 20) Nieruchomości,
- 21) Koszty Handlowe (administracyjne),
- 22) Rachunki Przechodnie (rozliczenia międzyokresowe),
- 23) Rachunki różne,
- 24) Straty i zyski (przeniesienie z roku ubiegłego),
- 25) Kapitał zakładowy,
- 26) Fundusz zasobowy,
- 27) Fundusz wyrównawczy,
- 28) Fundusze zasobowe specjalne,
- 29) Wkłady oszczędnościowe,
- 30) Rachunki czekowe,
- 31) Kredyty udzielone kasie (pożyczki zaciągnięte przez kasę),
- 32) Zastaw papierów wartościowych własnych,
- 33) Zastaw papierów wartościowych funduszu rezerwowego,
- 34) Zobowiązania inkasowe,
- 35) Przekazy na kasę,
- 36) Redyskonto,
- 37) Procenty i prowizje,
- 38) Nadzwyczajne straty i zyski,
- 39) Udzielone kredyty gwarancyjne (gwarancje),
- 40) Zobowiązanie z tytułu udzielonych gwarancji,
- 41) Weksle i dokumenty do inkasa,
- 42) Weksle i dokumenty do inkasa u korespondentów,
- 43) Różni za inkaso,
- 44) Depozyty,
- 45) Deponenci,
- 46) Weksle własne kaucyjne,

- 47) Różni za nasze weksle kaucyjne,
- 48) Nasze kaucje hipoteczne,
- 49) Różni za nasze kaucje hipoteczne,
- 50) Zobowiązania hipoteczne,
- 51) Bilans otwarcia,
- 52) Bilans zamknięcia.

W większości kas, w których dokonałem rewizji, księgowość prowadzona jest systemem amerykańskim podług wzoru księgowości, prowadzonej w kasach Stefczyka. System ten, jak to zaznaczył p. Dyrektor Góra, jest dobry tylko w małych kasach, gdzie całą księgowość prowadzi jeden pracownik. Natomiast w kasach większych, gdzie należy skutecznie podzielić pracę pomiędzy 2 lub więcej pracowników, wskazanem jest prowadzenie księgowości podług systemu francuskiego, t. j. systemu, dopuszczającego prowadzenie kilka dzienników z podziałem dla poszczególnych rodzajów operacji i następnie łączenie codziennie, dekadami lub raz na miesiąc operacji, zapisanych do poszczególnych dzienników, w dzienniku zbiorowym.

Uważam za stosowne zaznaczyć, że już prowadzenie systemem amerykańskim choć dwóch dzienników: jednego dla operacji gotówkowych i drugiego dla książkowych (memorjał) — i następnie łączenie sumaryczne operacji gotówkowych w dzienniku dla operacji książkowych daje wielkie udogodnienie przy podziale pracy, a zatem i powiększa wydajność pracy. System ten pozwoliłbym sobie zalecić nawet w małych kasach.

(D. c. n.).

Józef Rożkowski.

Kronika

KURS DLA RACHMISTRZÓW I KIEROWNIKÓW GMINNYCH KAS POŻYCZKOWO - OSZCZĘDNOŚCIOWYCH. W PUŁTUSKU.

Kurs odbył się w Pułtusku w dniach 22, 23, 24, 25, 26 i 27 października r. b. w koszarach XIII pułku piechoty i urządzony był, jak i poprzednie 2 kursy w Skierniewicach i Płocku, przy współudziale Warszawskiego Urzędu Wojewódzkiego. Współpraca Urzędu Wojewódzkiego polegała na spowodowaniu dostarczenia lokalów wykładowych i noclegowych przez miejscowego starostę, zarządzeniu przyjazdu na kurs rachmistrzów i członków Zarządu gminnych kas oraz sekretarzy gminnych, jako przyszłych rachmistrzów z miejsc, gdzie kasy gminne jeszcze nie zostały uruchomione i dozorce nad uczestnikami kursu.

Kurs był przeznaczony dla słuchaczy z powiatów: Ciechanowskiego, Mławskiego, Makowskiego, Przasnyskiego i Pułtuskiego. Przybyło na kurs z 54 gmin, 9 powiatów 86 słuchaczy. W powyższej liczbie 26 rachmistrzów, 35 pisarzy gminnych, 17 członków Zarządu i 8 członków komisji rewizyjnych i rad gminnych. Według powiatów było słuchaczy: z powiatu Ciechanowskiego 14, Mławskiego 16, Makowskiego 14, Przasnyskiego 13 i Pułtuskiego 16 i 13 z innych powiatów.

Oprócz słuchaczy z gminnych kas przybyli na kurs

(grupa C) inspektorzy samorządu gminnego z powiatów całego województwa w liczbie 21.

Kurs był otworzony przez Wojewodę Warszawskiego p. inż. Twardo, z ramienia P. B. R. przez p. J. Długokęckiego. Powitał kurs imieniem Wydziału Powiatowego starosta p. Gadomski.

Kurs odbył się w 3-ch grupach.

Kurs został zamknięty przez vice-dyrektora p. A. Jabłonowskiego w nastroju wdzięczności słuchaczy dla Banku „za jego celową i owocną pracę”, co zostało specjalnie podkreślone w przemówieniu reprezentantów władz i słuchaczy.

Po zamknięciu kursu został złożony przez jego słuchaczy ze składek wieniec na pomnik poległych żołnierzy XIII p. p. celem uczczenia Nieznanego Żołnierza i wygłoszone okolicznościowe przemówienia słuchaczy, wreszcie dokonano wspólnego zdjęcia fotograficznego.

Z MIEJSKIEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI W KATOWICACH. Miejska kasa oszczędności w Katowicach udzieliła następujących nowych kredytów w czasie od 1 września do 31 października 1928 r.

1) kredytów budowlanych	1.848.800 zł.
2) kredytów handl. i przemysł.	665.500 ..
3) kredytów zwykł. gospod.	822.700 ..

Razem 3.337.000 zł.

Udzielenie tak wydatnej pomocy finansowej miejscowym sferom gospodarczym umożliwia kasie dopływ nowych wkładów szerokich kół ludności Śląska, wśród których cieszy się kasa zasłużoną opinią.

Kasa oszczędności kładzie nacisk na wychowanie nowych pokoleń w duchu oszczędnościowym i w tym celu propaguje szkolne kasy oszczędności.

Z okazji uroczystości dziesięciolecia Niepodległości

Rzeczypospolitej oraz „Dnia Oszczędności” ofiarowała kasa jako nagrodę dla wzorowych uczni szkół katowickich 1.000 książeczek zawiązkowych po 6 złotych wraz ze skarbankami, które przydzielili się bezpłatnie uczniom, zasługującym na wyróżnienie w celach propagandowych dla dalszego intensywnego krzewienia idei oszczędności wśród młodego pokolenia.

Wiadomości gospodarcze

KURSY WALUT.

(notowane na giełdzie warszawskiej w dn. 20. XI. 1928).

1 dol. St. Zjedn. — 8,88 — 8,92 zł.
100 frank. szwajc. = 172,12 — 171,69 zł.
1 funt szterl. = 43,35 — 43,14 zł.
100 frank. franc. = 34,76 — 34,94 zł.

CENY ZBOŻA.

(Ceny za 100 kg. franco stacja załadowania).

W dn. 21. XI. 1928 r.: Warszawa:

Zyto 36,5 — 37 zł.
Pszenica 47 — 47,5 zł.
Jęczmień 36,5 — 37 zł.
Owies nowy 36,5 — 37 zł.

NABIAŁ.

W dn. 9. XI. 1928 r.: Warszawa:

Mleko niezbierrane: Cena za 1 litr mleka w hurcie 0,50 zł.

Masło: za 1 kg. w detalu: wyborowe luksusowe 8,2 zł. mleczarskie deserowe II gat. 7,4 zł.; mleczarskie solone 6,8 zł. osetkowe 6,5 zł.

Ceny masła w hurcie rozumieją się o 10% mniej cen detalicznych.

Jaja świeże za skrzynię (24 kopy) 280 — 310 zł.

Jaja świeże za sztukę 0,24 zł.

Poradnik samorządowy

1. *Pytanie:* Urząd gm. Wojstomskiej zapytuje: w jakiej wysokości należy się dodatek mieszkaniowy w/g IX st. służb. i jakie są prawne przepisy w tym kierunku.

Odpowiedź: Dodatek na mieszkanie dla pracownika gminy wiejskiej w b. zab. ros., utrzymującego rodzinę, wynosi w IX grupie uposażenia 12 zł. 04 gr., dla samotnego w tejże grupie — 5 zł. 55 gr.

Podstawa prawna dodatku: ustawa z dn. 12. VI. 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 52, poz. 525), rozp. Rady Min. z 30. VII. 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 69, poz. 673), § 1 rozp. Prez. Rzpl. z dn. 30. XII. 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 118, poz. 1073) i § 1 rozp. Min. Spr. Wewn. z dn. 28. III. 1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 231).

2. *Pytanie:* Magistrat m. Łowicza zapytuje: czy uchwała Rady Miejskiej, powzięta na podstawie § 21 Rozporządzenia Prezydenta R. P. z dn. 30. XII. 1924 r. (Dz. Ust. Nr. 118, poz. 1073) o uposażeniu członków zarządu i pracowników związków komunalnych, przyznająca pracownikom samorządu miejskiego dodatek komunalny, automatycznie rozciąga się i na płatnych członków zarządu.

Odpowiedź: Wymieniony w pytaniu § 21 przyznaje dodatek komunalny wyłącznie jedynie pracownikom komunalnym; członkom zarządu związków komunalnych dodatek ten się nie należy.

Niektórzy członkowie zarządu mogą natomiast pobierać dodatek reprezentacyjny, uregulowany w § 7 przytoczonego w pytaniu rozporządzenia.

3. *Pytanie:* Członek Sieradzkiego Wydz. Pow. zapytuje, czy władze gminne mają prawo sprzedaży t. zw. osad szkolnych. W szczególności chodzi o to, że wieś

X w obrębie gminy ma osadę szkolną, na którą składa się 6 mog. ziemi. W drugiej wsi zachodzi potrzeba budowy szkoły, a niema gruntu na ten cel. Rada gminna proponuje odsprzedać 3 morg. z osady szkolnej wsi X i za tę sumę zakupić potrzebną ilość ziemi.

Odpowiedź: W myśl art. 17 ustawy z dn. 17. II. 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 18, poz. 143) „o przeznaczeniu gruntów szkolnych, znajdujących się na terenie gminy, na użytek szkół i nauczycieli, w myśl obowiązujących przepisów, decydują organa samorządu szkolnego gminy. Od decyzji tej gmina i nauczyciel mogą odwołać się do rady szkolnej powiatowej, która decyduje ostatecznie”.

4. *Pytanie:* Urząd gm. Chocieńczyckiej zapytuje: czy podlegają podatkowi gminnemu wyrównawczemu karty rejestracyjne, przewidziane art. 22 Ustawy o podatku państwowym przemysłowym, ponieważ Ustawa o podatku wyrównawczym nic o nich nie wspomina.

W okólniku zaś Minist. Spraw Wewnętrznych Nr. 99 z dnia 6 maja 1927 roku Nr. S. F. 2231/27 w części dotyczącej § 25 Rozporz. Min. Spraw Wewn. i Minist. Skarbu z dnia 28. III. 1927 r. (Dz. Ust. 38, poz. 345) między innymi jest wzmianka, z której wynika, że i ceny kart rejestracyjnych stanowią także podstawę do wymiaru podatku wyrównawczego.

Odpowiedź: Karty rejestracyjne, jako podstawę wymiaru niektórych samoistnych danin komunalnych, traktowane są zawsze narówni ze świadectwami przemysłowymi i handlowymi. Stosownie więc do przytoczonego w pytaniu okólnika M. S. Wewn. należy je brać pod uwagę przy wymiarze podatku wyrównawczego.

H. i P.

Komunikaty Zrzeszenia Samorządów Powiatowych

W SPRAWIE UTWORZENIA KAMIENIOŁOMÓW.

W związku z rozwojem budowy dróg bitych dał się odczuć brak dobrego kamienia do budowy tych dróg. Istniejące kamieniołomy prywatne nie są w stanie obecnie podolać zapotrzebowaniu, przytem produkcja tych kamieniołomów oparta na prymitywnych sposobach eksploatacji jest zbyt kosztowna.

Mając powyższe na uwadze, Walne Zgromadzenie członków Zrzeszenia Samorządów Powiatowych uchwaliło przystąpić do utworzenia własnych kamieniołomów z urządzeniami nowoczesnymi przy udziale zainteresowanych samorządów powiatowych.

Opierając się na powyższej uchwale, władze „Zrzeszenia” poczyniły starania w celu znalezienia odpowiednich terenów, nadających się do eksploatacji kamienia, osiągając w wyniku dzierżawę terenów rządowych w pobliżu stacji Klesów.

Przeprowadzone przez „Zrzeszenie” badania tego terenu wykazały jego przydatność do powyższych celów.

Dążąc do ostatecznego zrealizowania powierzonego sobie przez Walne Zgromadzenie zadania, władze „Zrzeszenia” rozesłały zaproszenie do zainteresowanych samorządów powiatowych na odbycie w dniu 25 listopada r. b. zebrania organizacyjnego, które ze względu na potrzebę zaznajomienia się z terenem wyznaczono w Sarnach w siedzibie Wydziału Powiatowego.

W wyniku przeprowadzonej ankiety i wyrażonego życzenia zaproszenia na organizacyjne zebranie otrzymały następujące Wydziały Powiatowe Sejmików: w Krasnymstawie, Włodzimierzu Wołyńskim, Łucku, Horochowie, Równem, Zdołbunowie, Zamościu, Sarnach i Starostwo Krajowe w Poznaniu.

Porządek obrad zebrania organizacyjnego przewiduje:

- 1) Zagajenie obrad,
- 2) wybór przewodniczącego,
- 3) rozpatrzenie projektu umowy o zawiązaniu Spółki,
- 4) oględziny terenu przyszłej eksploatacji kamieniołomu i
- 5) rezolucja Zgromadzenia.

Wydawca: „Samorząd”, Spółka Wydawnicza.

Redaktor odp. Roman Grochowicki.

MOTYLICĘ u bydła i owiec leczy niezawodnie

DISTOL

TYSIĄCE PODZIĘKOWAŃ
OD HODOWCÓW!

GENERALNA REPREZENTACJA:

Spółdzielnia Handlowo-Eksportowa Produkcji Zwierzęcej z o. o.

WARSZAWA ul. KOPERNIKA 30.

Inżynierowie

A. Ponikowski i E. Ostrowski

STOŁECZNE TOWARZYSTWO BUDOWLANE I MELJORACYJNE Sp. Akc.

Warszawa, Krakowskie-Przedmieście 7. Tel. 115-02 i 67-06.

DRENOWANIE.

STAWY RYBNE.

OSUSZANIE.

SILY WODNE.

DROGI.

K R E D Y T M E L J O R A C Y J N Y .

Nakładem spółki wydawniczej „SAMORZĄD” wyszła z druku broszura

p. S. GLISZCZYŃSKIEGO p. t.:

INSTRUKCJA BIUROWA DLA URZĘDNIKÓW GMINNYCH I WEWNĘTRZNA ORGANIZACJA GMINY W B. ZABORZE ROSYJSKIM

Broszura traktuje o następujących sprawach: 1) Pomieszczenie Urzędu Gminnego, 2) Urządzenia wewnętrzne, 3) Pracownicy gminni, 4) Instrukcja biurowa dla gminy wiejskiej, 5) Samorząd gromadzki, 6) Zebrania sołtysów, 7) Posiedzenia Rady gminnej, 8) Komisje Rady Gminnej. Stron 48.

Broszura winna znaleźć się w rękach każdego radnego gminnego, każdego członka komisji rady gminnej i wogóle każdego działacza gminnego.

Cena za jeden egzemplarz wraz z przesyłką zł. 1.—. Cena za 10 egzemplarzy wraz z przesyłką zł. 7 gr. 50.

Wysyła spółka wydawnicza „SAMORZĄD”, Warszawa, Plac Napoleona 7 po uprzednim wpłaconiu należności na konto w P. K. O. № 1520.

U w a g a: Ponieważ otrzymujemy wiele zamówień na pojedyncze egz. za zaliczeniem pocztowym, zwracamy uwagę, że najmniejsza opłata pocztowa za pobraniem wynosi 1 zł. 5 gr. co przewyższa sumę całej należności za pojedynczy egz. broszury—prosimy przeto o wpłacanie na konto P. K. O. № 1520 przy zamówieniu.

Wydział Powiatowy Sejmiku Grodzieńskiego

ogłasza

KONKURS

na stanowisko **Rachmistrza** Wydziału Powiatowego. Do stanowiska tego przywiązane są pobory według VII grupy płac urzędników państwowych z 25% dodatkiem komunalnym. Stanowisko jest do objęcia zaraz lub w najbliższym czasie, t. j. do dnia 1 stycznia 1929 r.

Kandydaci winni przedłożyć: 1) poświadczenie obywatelstwa, 2) własnoręcznie napisany życiorys, 3) odpisy świadectw z dotychczasowych stanowisk.

Od kandydatów wymagane jest wykazanie się przynajmniej trzyletnią kierowniczą pracą na tem polu w jednym z Wydziałów Powiatowych i referencje osób poważnych.

Oterty nieuwzględnione pozostaną bez odpowiedzi.

Przewodniczący Wydziału Powiatowego

(—) *Robakiewicz*

Starosta powiatowy

Tymczasowy Zarząd Powiatowy
w Nowym Targu

ogłasza

KONKURS

na stanowisko sekretarza Rady powiatowej z poborami VIII względnie VII stopnia służbowego urzędników państwowych.

Od kandydata wymaga się:

- 1) Nieprzekroczony 30 rok życia,
  - 2) Obywatelstwo polskie,
  - 3) Ukończone studia prawnicze z egzaminami,
  - 4) Co najmniej 2-letnia praktyka w służbie samorządowej lub państwowo-administracyjnej,
  - 5) Świadectwo zdrowia, potwierdzone przez lekarza powiatowego,
  - 6) Własnoręcznie napisane curriculum vitae.
- Po roku zadowolającej służby może nastąpić stabilizacja.

Podania z odpisami świadectw należy wnieść do Wydziału powiatowego w Nowym Targu, do dnia 15 grudnia 1928 r. Nieuwzględnione zostaną bez odpowiedzi.

Kierownik Tymczasowego Zarządu Powiatowego
Starosta (—) *Skalecki*

OGŁOSZENIE O PRZETARGU

Wydział Powiatowy w Kielcach ogłasza przetarg na budowę przyczółków betonowych dla mostu łukowego żelbetowego (Droga wojewódzka Kielce — Łagów—Opatów most Nr. 7/3 w Cedzynie).

Warunki budowy, plany i kosztorysy są do przeglądnięcia w biurze Państwowego Zarządu Drogowego w Kielcach, ul. Sienkiewicza 54 codziennie od godz. 8.30—10 rano.

Termin wnoszenia ofert do dnia 1 grudnia 1928 r., otwarcie ofert nastąpi w tym dniu o godz. 12-iej w biurze Państwowego Zarządu Drogowego.

Kierownik Państwowego Zarządu Drogowego
w Kielcach
(podpis nieczytelny)

Wydział Powiatowy w Wołkowysku

ogłasza

KONKURS

na posadę **Instruktora ogrodnictwa**
na następujących warunkach:

- 1) odpowiednie kwalifikacje naukowe i dłu-goletnia praktyka,
- 2) obywatelstwo polskie, wiek nieprzekraczalny lat 35,
- 3) uposażenie zależne od umowy.

Posada może być objęta w każdej chwili. W podaniu należy podać warunki uposażenia, wskazać osoby i instytucje, mogące udzielić referencji oraz dołączyć życiorys i uwierzytelnione odpisy świadectw szkolnych, z dotychczasowej pracy i dowodu obywatelstwa.

Przewodniczący Wydziału
Starosta Powiatowy.

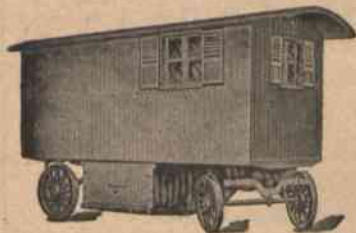
E. Eustachiewicz.

Czytelnicy!

**Przy zakupach i zamówieniach
powołujcie się na ogłoszenia,
umieszczone w „Samorządzie”.**

BUDUJMY POLSKĄ WIEŚ OGNIOTRWALE.

UDOSKONALONE MASZYNY DO WYROBU

Dachówki cementowej,
Pustaków betonowych,
Cembrowin studziennych,
Słupów, Rur, Płyt
chodnikowych
z piasku i cementu

Betoniarki,

Wozy mieszkalne,
Beczkowozy do
polewania szosy

POLECA

FABRYKA MASZYN

RZEWUSKI i S-ka Sp. Akc.

WARSZAWA, ULICA ORDYNACKA № 7.

LIKWIDACJA KASY EMERYTALNEJ PRACOWNIKÓW SAMORZĄDOWYCH.

Pismem Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z dnia 14.VIII 1928 r. Nr. 3759/II zarządzona została likwidacja Kasy oraz powołana Komisja Likwidacyjna w następującym składzie: Przewodniczący — p. Władysław Strzelecki Naczelnny Dyrektor Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych (Warszawa, Kopernika 36/40), p. Adam Bahr (Warszawa, Krakowskie Przedmieście 15), p. Antoni Pacholczyk (Warszawa, Żórawia 27), p. Stanisław Gliszczyński (Wydział Powiatowy w Chełmie), p. Franciszek Gąsiorek (Wydział Powiatowy w Brzezinach Łódzkich), p. Stanisław Ciepliński (Wydział Powiatowy w Łomży).

Na pierwszym posiedzeniu Komisji Likwidacyjnej dnia 19 października r. b. wybrano egzekutywę Komisji z prawami Zarządu byłej Kasy Emerytalnej w osobach pp. W. Strzeleckiego, A. Bahra i A. Pacholczyka, przytem polecono egzekutywie sporządzenie szczegółowego planu likwidacji po porozumieniu z Departamentem Ubezpieczeń Społecznych i Zakładem Ubezpieczeń Pracowników Umysłowych

KONKURS

W Starostwie Krajowym Pomorskiem jest do objęcia posada Naczelnika Wydziału budowlanego z poborami grupy VI z 15% dodatkiem komunalnym. Możliwość awansu do grupy V. Wymagane wyższe studia techniczne i praktyka w dziale budownictwa naziemnego na kierujących stanowiskach, oraz ile możliwości, także praktyka w dziale drogowym i znajomość spraw, dot. meljoracyj wodnych.

Do podania należy dołączyć:

- 1) metrykę urodzenia,
- 2) poświadczenie obywatelstwa polskiego,
- 3) uwierzytelnione odpisy świadectw,
- 4) curriculum vitae,
- 5) świadectwo moralności, wystawione przez państwową władzę policyjną,
- 6) świadectwo zdrowia wystawione przez lekarza urzędowego.

Posada może być objęta ewtl. od zaraz. Podania należy skierować do Starostwa Krajowego Pomorskiego w Toruniu, Mostowa 13, do dnia 30. 11. 1928 r.

Wydział Powiatowy w Krasnymstawie

niniejszem rozpisuje

KONKURS

na wykonanie projektów technicznych meljoracyj podstawowych i szczegółowych powiatu.

Obszar podlegający zmeljorowaniu obejmuje powierzchnię przeszło 4000 ha łąk i 300 ha ziemi ornej. Ubiegać się mogą o wykonanie projektów wszystkie biura hydrotechniczne, posiadające wymagane uprawnienia. Ekspertyza lokalna dokonywana być może przez delegowanych hydrotechników na koszt zainteresowanych biur.

Oferty z napisem „Meljoracja powiatu“ należy składać w Wydziale do 1 grudnia b. r. godz. 10 rano. Otwarcie ofert nastąpi w tymże dniu na Komisji Meljoracyjnej przy Sejmiku Powiatowym o godz. 12. Zastrzega się wolny wybór ofert.

Przewodniczący Wydziału
(—) *Ryszard Koch*

CIEPŁE MIESZKANIE USUNIĘCIE WILGOCI

50% oszczędności opału

osiągają się po obsadzeniu **MULTIPLIKATORA OGRZEWANIA** w piecu patent.

Patent. DRZWICZKI HERMETYCZNE REGENERACYJNE podgrzewające powietrze, podwyższają temperaturę spalin o 500, nie wysuwają się z obsady w kafiach.

Patent. NASADY DYSZOWE „AERO” stałe, ciche, silnie wzbudzają ciąg niż obrotowe na niższych kominach od sąsiednich budowli.

Patent. PIECE ŻELAZNE płaszczowe do powolnego palenia.

Patent. PIECE DO SPALANIA SMIECI.

Patent. APARATY DEZYNFEKCYJNE stałe przenośne i przewoźne.

Dr. Inż. W. P. Kłobukowski i S-ka z o. o.

Maszyny i urządzenia ogrzewnicze, sanitarne
i do przetworów owocowych

Tel. 15-04.

Warszawa

Wspólna 71.

PATENTY

na wynalazki, rejestracje marek, modeli
wzorów w Polsce i zagranicą

Czempiński i Skrzypkowski Inżynierowie

Rzecznicy patentowi przysięgli

Warszawa, ul. Krucza Nr. 43

Telefon № 226-70.

Adres telegr.: „PRAWO-WARSZAWA”

WARSZAWSKA SPÓŁKA AKCYJNA BUDOWY PAROWOZÓW

WARSZAWA, UL. KOLEJOWA Nr. 57.

Adres telegraficzny: Lokomot—Warszawa. Telefony: 131-61, 268-60, 131-34, 77-77

FABRYKA P O R D U K U J E :

- 1) Parowozy normalne i wąskotorowe (różnych typów i mocy).
- 2) Lokomotywy motorowe normalne i wąskotorowe z zupełną regulacją szybkości.
- 3) Lokomotywy bezogniowe normalne i wąskotorowe.
- 4) Silniki spalinowe Diesel'a systemu Pr. D-ra L. Ebermana, stojące, szybkobieżne od 25 do 2000 KM. mocy.
- 5) Walce drogowe motorowe i parowe syst. „Skoda“ z kotłem poziomym od 9 do 14 ton. i syst. Pr. Dr. L. Ebermana o kotle pionowym od 15 do 19 ton wagi.
- 6) Lokomobile rolnicze i przemysłowe od 13 KM mocy.
- 7) Całkowite urządzenia elektrowni z napędem generatorów, silniki Diesel'a syst. Pr. Dr. L. Ebermana.
- 8) Kotły parowe różnych typów oraz specjalne wodnorurkowe o wysokim ciśnieniu, specjalne cieplarki (akumulatory pary), przewody parowe oraz całkowite urządzenia kotłowni.
- 9) Specjalne młynki patentowane „Huragan“ do rozdrabniania wszelkich materiałów.
- 10) Wyroby kute do 2 ton wagi.
- 11) Wyroby tłoczone (masowa produkcja) z blach żelaznych i stalowych do 30 mm. grubości.
- 12) Armatura brązowa i mosiężna.
- 13) Wszelkie części zapasowe do wyrabianych przedmiotów.
- 14) Naprawa parowozów, silników, kotłów i t. p. oraz naprawa i przeróbka wszelkich urządzeń mechanicznych.

KOSZTORYSY i PORADY TELEFONICZNE BEZPŁATNIE.

KRAJOWE TOWARZYSTWO MELJORACYJNE Sp. Akc. ZARZĄD i CENTRALNE BIURO TECHNICZNE:

Warszawa, ul. Kopernika 30. Tel. centr. 58-04, 158-39, 158-01; dyr. 58-07, 506-36.

Skrót telegr. Warszawa — Meljoracje.

Oddziały: Toruń, Kalisz, Włocławek, Łęczyca, Radom, Częstochowa, Wilno, Piotrków, Płock, Brześć n/B, Kraków.

Institucja o charakterze społecznym, powstała w 1905 r., współpracująca nad szerzeniem meljoracji z instytucjami państwowymi, samorządowymi i organizacjami rolniczymi — ukwalifikowana przez Ministerstwo Rolnictwa.

Ekspertyzy, projekty generalne dla wydziałów powiatowych i spółek wodnych, projekty szczegółowe oraz nadzór techniczny i kontrola nad wykonaniem wszelkich przedsięwzięć meljoracyjnych.

Meljoracje rolne (osuszanie, nawadnianie, zraszanie), meljoracje podstawowe (regulacja rzek, kanały), budowa stawów, zakłady wodne, technika sanitarna, budowa dróg, budowle wiejskie oraz pomiary dla celów parcelacji, scalania i t. p.

Kredyty długoterminowe i krótkoterminowe na sporządzanie projektów i wykonanie robót — w szerokich rozmiarach.

exos. 13458/10/48

INŻ. JAN HOLNICKI SZULC MELJORACJE, WODOCIĄGI, KANALIZACJA.

WARSZAWA, WILCZA 12, TEL. 168-65.

Płytki terakotowe, płytki glazurowane, kafle, klepkę dębową do podłóg, dachówkę glinianą, silicium — karbid do wzmocnienia podłóg cementowych poleca z własnego składu w Warszawie

Biuro Techniczne ALBERT KARP, inżynier.
Warszawa, Wilcza 54. Nr. Tel. 172-47 i 92-71.

FRANCISZEK
KOWALEWSKI
Poznań, Słowackiego 8
Budowa Dróg i Szos
oraz wypożyczanie
Walców Parowych
10000—20000 kg. wagi
Rok zał. 1904.

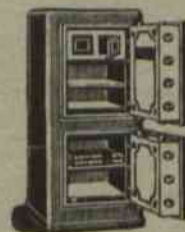
KASY PANCERNE STALOWO-BETONOWE

Fabryka egzystuje od 1892 roku

FIRMA NAGRODZONA
15 ZŁOTEMI MEDALAMI

O POTRÓJNYM PANCERZU OD 100 DO 150 mm. GRUBOSCI

Niepoddające się pruciu, włamaniu
i przepalaniu

Orzwy, skarbce
Szafy żelazne i ogniotrwale
Kasety do wmurowania
Kasetki podręczne
Skarbonki oszczędnościowe

POLECA

S. ZWIERZCHOWSKI i S-ka

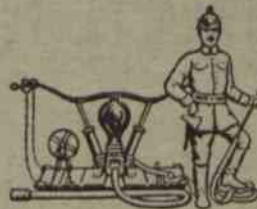
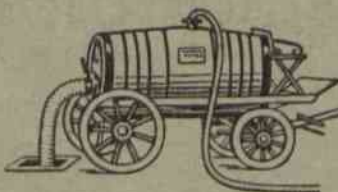
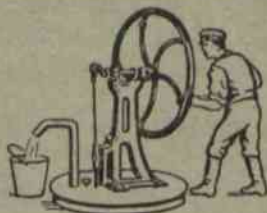
MAGAZYN FABRYCZNY: Warszawa, Warecka 9, tel. 122-97 i 121-57.

Fabryka: Strzelecka 30/32.

Ceny, kosztorysy na żądanie.

Najdogodniejsze warunki kredytowe.

WARSZAWA,
KOPERNIKA
Nr. 33

TELEFON
10-30.

Pompy studienne, pompy i beczki assenizacyjne, sikawki
poleca: **STANISŁAW TRĘBICKI**